

การเรียนรู้และการปรับตัวของสถาบันครอบครัวและชุมชน
ภาคเหนือตอนล่างท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก
: กรณีศึกษาภาวะการเป็นหนี้ของเกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษม
หมู่ 7 ต.แหลมรัง อ.โพทะเล จ.พิจิตร

โดย

ผศ.สุพจน์

พฤษะวัน

คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม
งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ

บทคัดย่อ

ผู้วิจัย ผศ.สุพจน์ พฤษะวัน

เรื่อง การเรียนรู้และการปรับตัวของสถาบันครอบครัวและชุมชนภาคเหนือตอนล่างท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก : กรณีศึกษาภาวะการเป็นหนี้ของเกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษม หมู่ 7 ต.แหลมวัง อ.โพทะเล จ.พิจิตร

การศึกษา "การเรียนรู้และการปรับตัวของสถาบันครอบครัวและชุมชนภาคเหนือตอนล่างท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก : กรณีศึกษาภาวะการเป็นหนี้ของเกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษม หมู่ 7 ต.แหลมวัง อ.โพทะเล จ.พิจิตร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพและภูมิปัญญาในการปรับตัวของสถาบันครอบครัวและชุมชนของภาคเหนือตอนล่างต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงโดยผ่านกระบวนการระบบวิถีคิด กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการจัดการและสืบทอดทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนานักวิจัยรุ่นเยาว์และเพื่อนำผลของการศึกษาไปเป็นรากฐานในการแสวงหารูปแบบวิธีแก้ปัญหาและการพัฒนาวิถีชีวิตของคนในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรเรียนรู้ในเรื่องการพัฒนาและระบบการผลิตจากนโยบายของรัฐและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมุ่งเน้นการผลิตแบบทุนนิยม โดยผ่านทางเจ้าหน้าที่ของรัฐและในที่สุดก็ได้เรียนรู้ว่าการผลิตแบบทุนนิยมก่อให้เกิดความยากจนและเป็นหนี้เพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องจักรกล ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชเพื่อให้ได้ผลผลิตมาก จึงต้องลงทุนมากแต่ผลผลิตขายได้ราคาต่ำ เมื่อประสบกับปัญหาการเป็นหนี้สินเกษตรกรจึงต้องปรับตัวโดยการปรับระบบความคิดและความเชื่อหันกลับไปใช้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม นอกจากนั้นยังปรับตัวทางด้านการจัดการคือ การพึ่งพาตนเอง การรวมกลุ่มกันและการให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการมองปัญหาและแก้ปัญหาชุมชนของตนเอง ทำให้หนี้สินของเกษตรกรลดลงและคนที่อพยพไปทำงานในเมืองใหญ่เริ่มกลับมาในชุมชนและร่วมมือกันพัฒนาชุมชนของตน

Abstract

Researcher : Asst. Prof. Supot Pruksawan

Entitled : Learning and adjustment of the family institution and community in the lower – northern region amid outside changing current : A case study of being indebted condition of the farmers at Ban Mai Sukkasem Mool, Laemrang subdistrict, Photha – le district, Phichit province.

The purpose of this research was to study the potential and intelligence in adjusting of the family institution as well as community in the lower – northern region to outside changing current through their thinking system, learning, managing processes and reviving culture, and to develop young researchers and bring in the result of the study as a base in seeking out problem solving model and a way of life developing of the people in the community.

The result of this study revealed that farmers had learnt the developing and producing system from the government policy and economic and social development plan on which stressed the production in form of capitalism through the state officials. And eventually they have learnt that the production in form of capitalism made them poorer and be indebted since they the farmers had to pay for machines, chemical fertilizers and pesticide as to get more products; therefore they had to invest a lot but their products were sold in lower price. When facing with being indebted problems, farmers had to adjust themselves by improving their thoughts and beliefs, and finally they returned to their traditional and local culture and intelligence. Apart from these, they also adjusted the management by depending upon themselves as well as grouping together. They requested all villagers to participate in looking at the problems and look for how to solve them by themselves. With this, their debts could be lessened and those, who migrated to work in big cities, returned to their own home town and started co – operating in developing their community.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากหน่วยงานและบุคคลหลายฝ่าย เช่น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ อนุกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ คณะกรรมการโครงการปฏิรูปการเกษตรและพัฒนาชนบท จังหวัดพิจิตร และอาจารย์ดำรงค์ มะปะวงค์ นอกจากนี้ยังได้รับความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจาก นายบุญยืน วงศ์สงวน นายยุทธการ ตุนกน.ส.นันทิยา จิวจรังค์ นายทวี ชันทอง นายวิชิต สำแดงเดช และนายบุญมี สำแดงเดช ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของโครงการปฏิรูปการเกษตรและพัฒนาชนบท จ.พิจิตร จึงขอขอบคุณหน่วยงานและบุคคลที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ศ.สุพจน์ พุกษะวัน
สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม
อ.เมือง จ.พิษณุโลก

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
บทที่ 1 บทนำ.....	1
- ภูมิหลัง.....	1
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
- เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย.....	3
- ขอบเขตของการศึกษาวิจัย.....	7
- คำจำกัดความและตัวแปรที่สำคัญ.....	7
- วิธีดำเนินงานวิจัย.....	8
- ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 ประวัติความเป็นมาของบ้านใหม่สุขเกษม หมู่ 7 ต.แหลมรั้ง อ.โพทะเล จ.พิจิตร	10
- ทำเลที่ตั้ง.....	10
- บ้านใหม่สุขเกษม : บนหนทางอพยพจากภาคอีสาน.....	11
- ก่อนจะมาเป็นบ้านใหม่สุขเกษม.....	11
- จากกลุ่มบ้านและตายมมาเป็นบ้านใหม่สามัคคี.....	13
- สร้างบ้านแปลงเมืองอีกครั้ง.....	15
- บ้านใหม่สุขเกษมในวันนี้.....	17
- ภาวะทางด้านเศรษฐกิจ.....	17
- การเมืองการปกครอง.....	18
- สังคมและวัฒนธรรม.....	20
บทที่ 3 การปรับตัวของสถาบันครอบครัวและชุมชนต่อภาวะการเป็นหนี้ของเกษตรกร.....	21
- สรุปผลการดำเนินงานของกลุ่มกองทุนต่าง ๆ	28
บทที่ 4 สรุป วิเคราะห์ และข้อเสนอแนะ.....	29
บรรณานุกรม.....	33

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ชุมชนไทยในอดีตมีชีวิตอยู่ในระบบเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพ การผลิตมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้พอกินพอใช้ในครัวเรือนหรือชุมชนของตนเท่านั้น ภาคเกษตรกรรมและชนบทเป็นรากฐานที่สำคัญของประเทศและเป็นที่มาของทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีไทย ในด้านการเพาะปลูกเทคนิคที่คนในชุมชนใช้ก็คือการทำเกษตรแบบผสมผสานเพื่อให้ได้เครื่องบริโภคมากขึ้นให้เพียงพอกับการดำรงชีวิต นอกจากนั้นยังมีการจัดแรงงานซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดให้มาร่วมมือกันในลักษณะเอาแรงคนในชุมชนจึงมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมีความกลมเกลียวเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่เสมอ นอกจากนั้นคนในชุมชนยังเก็บเกี่ยวผลผลิตที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์โดยตรง ชีวิตของคนในชุมชนจึงผูกพันกับธรรมชาติป่าไม้และแหล่งน้ำลำธาร สิ่งเหล่านี้จึงเป็นผู้อุปถัมภ์คนมากกว่าที่จะมารับใช้คนเหมือนอย่างในปัจจุบัน คนในชุมชนใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด ทั้งนี้เพราะเกิดจากแรงจูงใจในการทำมาหากินเพื่อการยังชีพ และอุดมคติของสังคมซึ่งแสดงออกมาในรูปของความเชื่อผีสงเทวดา เมื่อจะใช้ประโยชน์จากธรรมชาติจึงต้องมีการขอจากผีสงเทวดา ทำให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติจึงได้รับการดูแลรักษาและนำมาใช้ตามความจำเป็นเท่านั้น

เมื่อคนในชุมชนยึดระบบการผลิตเพื่อการยังชีพเงื่อนไขที่ทำให้ระบบนี้อยู่ได้ก็คือ พลังทางวัฒนธรรมซึ่งได้แก่ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติและความเสมอภาคทางสังคมเพราะฐานะทางเศรษฐกิจไม่แตกต่างกัน การสืบทอดวัฒนธรรมดังกล่าวได้อาศัยการศึกษาในแบบดั้งเดิมของไทยมาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดนับเป็นเวลานานหลายศตวรรษ ครอบครัวและชุมชนของไทยจึงสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุขและรักษาตัวให้อยู่รอดในท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามากระทบชุมชน

ชุมชนไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงเมื่อลัทธิการค้าอาณานิคมทางการค้าและเมืองขึ้นที่เริ่มเข้าประเทศไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาในปี พ.ศ.2504 รัฐบาลไทยได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้ประเทศไทยพัฒนาตนเองเข้าสู่ความทันสมัยและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การผลิตพืชผลทางการเกษตรจึงเป็นการผลิตเพื่อการขายและส่งออกและมักจะผลิตสินค้าประเภทเดียวกัน ผลผลิตจึงขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ ภัยแล้งและขาดทุนเป็นเรื่องที่เกษตรกรต้องแบกรับทั้งสิ้นเมื่อความต้องการทางด้านผลผลิตมีสูงขึ้นเกษตรกรก็จะหันมาใช้สารเคมีเพื่อบำรุงดินและปราบศัตรูพืช - ทำให้เกษตรกรต้องลงทุนมากยิ่งขึ้น

ยิ่งกว่านั้นการขยายตัวของวัฒนธรรมบริโภคจากเมืองโดยผ่านการสื่อสารมวลชนทำให้มีการเร่งเร้าการผลิตเพื่อการตลาดยิ่งขึ้น เพื่อว่าเกษตรกรจะได้นำเอาเงินไปตอบสนองความต้องการของตนเอง หากไม่สามารถหาเงินได้เพียงพอจากผลผลิตของตนเอง เกษตรกรก็จะใช้ระบบเงินผ่อน การกู้เงินและบางครั้งก็จะยอมประพฤตินทางผิดศีลธรรมและวัฒนธรรม เมื่อเกษตรกรมีหนี้สินเพิ่มขึ้นที่ทำกินจึงต้องตกเป็นของนายทุนในที่สุดเกษตรกรต้องเช่านาของตนทำกิน ชุมชนที่เคยเป็นอิสระจึงกลายเป็นชุมชนที่ต้องพึ่งพาวัฒนธรรมที่หลั่งไหลมาจากตะวันตก และเกษตรกรในชุมชนกลายเป็นคนหมดตัวอพยพออกไปขายแรงงานในเมืองใหญ่หรือต่างประเทศ เด็กและคนชราถูกทอดทิ้งทำให้ชุมชนเกิดปัญหาต่าง ๆ อย่างมากมาย

ในช่วงเวลาประมาณสองทศวรรษที่ผ่านมาชาวบ้านในชุมชนชนบทภาคเหนือตอนล่างได้รับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตอันเกิดจากการพัฒนาระบบการผลิตและระบบการศึกษาที่มุ่งถ่ายทอดความรู้และอุดมการณ์ที่ส่งเสริมการผลิตเพื่อการตลาด การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ดังกล่าวทำให้ชาวบ้านลดการพึ่งพาตนเองและธรรมชาติ หันไปพึ่งพาทภายนอกมากยิ่งขึ้น ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของชุมชนก็หมดสิ้นลงไปด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ระบบครอบครัวและชุมชนอยู่ในภาวะล่มสลาย อย่างไรก็ตามก็ยังคงเป็นการยากที่ชุมชนจะปฏิเสธระบบเศรษฐกิจของชาติและของโลก แต่การที่จะคล้อยตามทุกสิ่งทุกอย่างคงไม่ได้ ชุมชนจะต้องปรับตนเองให้สามารถอยู่ได้ในท่ามกลางของกระแสการเปลี่ยนแปลง นั่นคือชุมชนจะต้องมีพลังที่จะต่อรองและพลังที่จะต่อรองนี้คือภูมิปัญญาดั้งเดิมของตน ซึ่งชุมชนมีความรู้ความชำนาญอยู่แล้ว การพึ่งตนเองในทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมจำเป็นที่จะต้องนำกลับมาใช้ในลักษณะของการผสมผสานอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การที่จะทำให้ชุมชนมีความมั่นใจในความสามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้นั้นจะต้องมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อหาองค์ความรู้และแนวทางในการนำองค์ความรู้ไปปฏิบัติอย่างได้ผล จึงจะสามารถโน้มน้าวจิตใจของคนในชุมชนให้ปฏิบัติตามได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิจัยรูปแบบการเรียนรู้และการปรับตัวของสถาบันครอบครัวและชุมชนภาคเหนือตอนล่างท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก กรณีศึกษาภาวะการเป็นหนี้ของเกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษม หมู่ 7 ต.แหลมรัง อ.โพทะเล จ.พิจิตร เพื่อว่าจะได้นำเอาองค์ความรู้ที่ได้ไปส่งเสริมให้หน่วยงานใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนในชนบทต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพและภูมิปัญญาในการปรับตัวของสถาบันครอบครัวและชุมชนของภาคเหนือตอนล่างต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง โดยผ่านกระบวนการระบบวิธีคิด กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการจัดการและการสืบทอดทางวัฒนธรรม
2. เพื่อพัฒนานักวิจัยรุ่นเยาว์ในหลากหลายอาชีพที่เข้ามาร่วมทำวิจัย เช่น ครู อาจารย์ นักพัฒนาเอกชนและผู้นำชุมชนให้มีมุมมองทางวัฒนธรรมหรือใช้มิติทางวัฒนธรรมในการศึกษาวิจัย หรือทำความเข้าใจหรือแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ
3. เพื่อนำผลของการศึกษาไปเป็นรากฐานในการแสวงหารูปแบบวิธีการแก้ปัญหาและการพัฒนาวิถีชีวิตของคนในชุมชนต่อไป

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดจากเอกสารและผลงานการวิจัยมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยดังนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2528) กล่าวว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพื้นฐานการผลิตทางด้านเกษตรกรรมมานานแล้ว เริ่มตั้งแต่การผลิตแบบยังชีพ ผลิตเพื่อกินเพื่อใช้เองในครอบครัว การยังชีพที่สำคัญที่สุดในขณะนั้นคือ การทำนาด้วยเทคโนโลยีที่ล้าหลัง อาศัยแรงงานคน สัตว์ น้ำฝน ไถ จอบ และคราด เป็นหลัก เมื่อรวมกับธรรมชาติที่ยังมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์แล้ว ทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาภายนอก แต่เมื่อประเทศไทยตกลงทำสนธิสัญญาบาวริงกับอังกฤษในปี ค.ศ.1855 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจขนานใหญ่จากการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อการค้าเพราะสนธิสัญญาดังกล่าวช่วยให้การค้าขายกับต่างประเทศเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก ชาวได้กลายเป็นพืชหลักและสินค้าออกที่สำคัญของประเทศ

กรมส่งเสริมการเกษตร (2538) ได้ระบุว่า ประเทศไทยในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตไปค่อนข้างมาก ดังจะเห็นได้ว่าสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในประเทศ (GDP) ของภาคเกษตรกรรมลดลงมาโดยตลอด โดยลดลงจากร้อยละ 25.08 ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (2515 – 2519) เป็นร้อยละ 14.88 ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (2530 – 2534) ซึ่งเป็นผลทำให้สัดส่วนของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรมีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกัน กล่าวคือ มีการลดลงจากร้อยละ 74.5 ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 เป็นร้อยละ 43.57 ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6

ข้อมูลดังกล่าวนำไปสู่ความคิดหรือความเชื่อที่ว่าภาคเกษตรกรรมกำลังลดบทบาทความสำคัญลงในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมได้ทวีความสำคัญมากขึ้น

ประเสริฐ แยมกลินทุ่ง (2531) กล่าวว่า เนื่องจากการผลิตทางการเกษตรเสียเปรียบทางอุตสาหกรรมในหลายข้อ เช่น ต้องพึ่งพาดินฟ้าอากาศทำให้ผลผลิตแปรปรวนไปในแต่ละปี นอกจากนี้ยังขาดความคล่องตัวเพราะการเปลี่ยนไปปลูกพืชให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดทำได้ยากที่ในแต่ละท้องที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชเฉพาะบางชนิดเท่านั้น และปัญหาสำคัญของการผลิตทางการเกษตรทั่วโลกในปัจจุบันก็คือ ราคาผลผลิตทางการเกษตรเกือบจะทุกชนิดในตลาดโลกอยู่ในระดับต่ำ รวมไปถึงข้อจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติอันเนื่องมาจากการไม่สามารถขยายที่ดินสำหรับทำเกษตรกรรมได้อีกแล้ว ซึ่งการผลิตในภาคอุตสาหกรรมจะได้เปรียบในข้อจำกัดเหล่านี้

สุนันทา สุวรรณโณดม และคณะ (2535) กล่าวว่า สังคมอุตสาหกรรมซึ่งเป็นสังคมที่แลกเปลี่ยนกันด้วยค่าของเงินตรา จึงทำให้ภาวะการครองชีพเป็นไปอย่างจำกัด นอกจากนี้ความผันแปรทางธุรกิจอุตสาหกรรมทำให้ต้องการแรงงานที่มีความคล่องตัวในการคิด การตัดสินใจการโยกย้ายถิ่นฐานการทำงาน การสับเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่และอื่น ๆ ระบบครอบครัวเดี่ยวประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูก ซึ่งมีความคล่องตัวกว่าระบบครอบครัวขยายจึงเข้ามาแทนที่อย่างรวดเร็ว โดยมีขนาดของสมาชิกจำนวนน้อย นอกจากนี้ภาวะการดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดทำให้บิดามารดาไม่มีเวลาพอให้ลูกและให้กันและกัน จึงจำเป็นต้องมีองค์กรทางสังคมอื่น ๆ ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือและทำหน้าที่บางหน้าที่แทนครอบครัว ซึ่งได้แก่ สถานรับเลี้ยงดูเด็กและคนชรา โรงเรียน สถานสงเคราะห์ต่าง ๆ เป็นต้น

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิวรักษ์ ศิวารมย์ (2528) ได้ศึกษากระบวนการแบ่งชนชั้นชาวนาในชนบท : ศึกษาเฉพาะชาวนาภาคกลาง พ.ศ.2485 - 2524 พบว่า นับแต่ก่อตั้งอาณาจักรไทย ประชาชนในสังคมก็ดำเนินชีวิตด้วยการเพาะปลูกข้าวโดยมีวิถีการผลิตแบบยังชีพ ชาวนาเหล่านี้ต่างมีชีวิตที่ไม่มีความแตกต่างกันมากนักในทางเศรษฐกิจ ฉะนั้นสิ่งที่เรียกว่าความแตกต่างในชนชั้นชาวนาจึงยังไม่เกิดแต่เมื่อไทยเข้าร่วมอยู่ในกระบวนการผลิตเพื่อขาย ชนชั้นชาวนาเริ่มพบกับความแตกต่างในชนชั้นของตนเอง ทั้งนี้เนื่องมาจากชนชั้นปกครองร่วมกับทุนการค้า พยายามบีบบังคับการผลิตไปจากชาวนา เริ่มตั้งแต่การกระจายการผลิตสู่ชนชั้นขุนนางและชาวนาในลักษณะที่ไม่เท่าเทียมกันทั้งในด้านสิทธิ วิธีการ และลักษณะทางกายภาพของที่ดินที่ถือครอง เมื่อประกอบกับระบบตลาดในเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ผู้ผลิตเป็นผู้ถูกกระทำ รวมไปถึงการที่รัฐให้การสนับสนุนนายทุนในการค้าข้าวและผูกขาดข้าว จึงมีผลให้ชาวนาที่ยังคงต้องพึ่งพาธรรมชาติในการทำการผลิตต้องสูญเสียที่ดินและมีความแตกต่างกันทางชนชั้นมากขึ้น

นิติ กสิโกศล (2527) ได้ศึกษาก่อนภาคี อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า บ้านภาคีในระยะ 20 - 30 ปีที่ผ่านมา ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก กล่าวคือในด้านการผลิตจากเดิมที่เคยประกอบอาชีพทำนาด้วยการใช้แรงงานคนและสัตว์ แต่หลังจากมีการตัดถนนและการสร้างเขื่อนพระราม 6 และเขื่อนเจ้าพระยาแล้ว ชาวบ้านได้หันมาใช้ปุ๋ยเคมี รถไถนา และยาปราบศัตรูพืชมากขึ้น เนื่องจากชาวบ้านเห็นว่าสะดวกรวดเร็วและประหยัดแรงงาน นอกจากนี้เมื่อมีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ.2514 เครื่องไฟฟ้าและเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ พัดลม เครื่องหุงต้ม เป็นต้น ได้เริ่มแพร่หลายเข้ามาในหมู่บ้านมากขึ้น และต่อมาในช่วงปี พ.ศ.2510 - 2520 ภายหลังจากที่รัฐบาลประเทศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 ทำให้เขตตำบลบางกระสั้น อำเภอบางปะอิน กลายเป็นเขตอุตสาหกรรม มีโรงงานมาตั้งถึง 6 โรงด้วยกัน ส่งผลให้ชาวบ้านโดยเฉพาะเด็กหนุ่มสาวนิยมเข้าทำงานรับจ้างในโรงงานมากขึ้น จึงทำให้แรงงานภาคเกษตรกรรมมีน้อยลง การลงแขกและการแลกเปลี่ยนแรงงานก็ค่อย ๆ หดไปกลายเป็นการจ้างคนมาทำงานมากขึ้น เมื่อไม่มีแรงงานที่จะช่วยทำนาประกอบกับชาวบ้านมีหนี้สินที่ไปกู้มาลงทุน ตลอดจนมีบุคคลภายนอกเข้ามาซื้อที่ดินทำให้ชาวบ้านเริ่มขายที่นา ดังนั้นแนวโน้มการถือครองที่ดินจึงมีขนาดเล็กลง

กิตติพงษ์ เกษมพงษ์ (2526) ได้ศึกษาอุดมการณ์ทุนนิยมและผลกระทบต่อชาวนาในหมู่บ้านภาคกลางของไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านหนองผักชีเหนือ จังหวัดสระบุรี พบว่า เมื่อรัฐดำเนินนโยบายการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติในปี พ.ศ.2504 เป็นต้นมา รัฐได้ส่งเสริมการพัฒนาด้านเกษตรกรรมด้วยการใช้เทคนิคสมัยใหม่ เช่น ปุ๋ยและรถไถ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตผลจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ค่านิยมดั้งเดิมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชนเริ่มลดลง ในขณะที่ความเป็นปัจเจกชนและค่านิยมที่เน้นวัตถุได้เข้ามาแทนที่ นอกจากนี้การที่รัฐหันมาใช้นโยบายการผลิตเพื่อส่งออกในปี พ.ศ.2515 ทำให้อุตสาหกรรมบางประเภทขยายตัว เช่น อุตสาหกรรมเซรามิก ซึ่งขยายตัวเข้าไปในตำบลโคกแย้ อำเภอนองแคว จังหวัดสระบุรี ส่งผลให้เกิดการอพยพแรงงานจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรม ผลที่ตามมาคือการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมกลายเป็นค่านิยมเชิงอาชีพโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่ต้องการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมากกว่าการทำนา

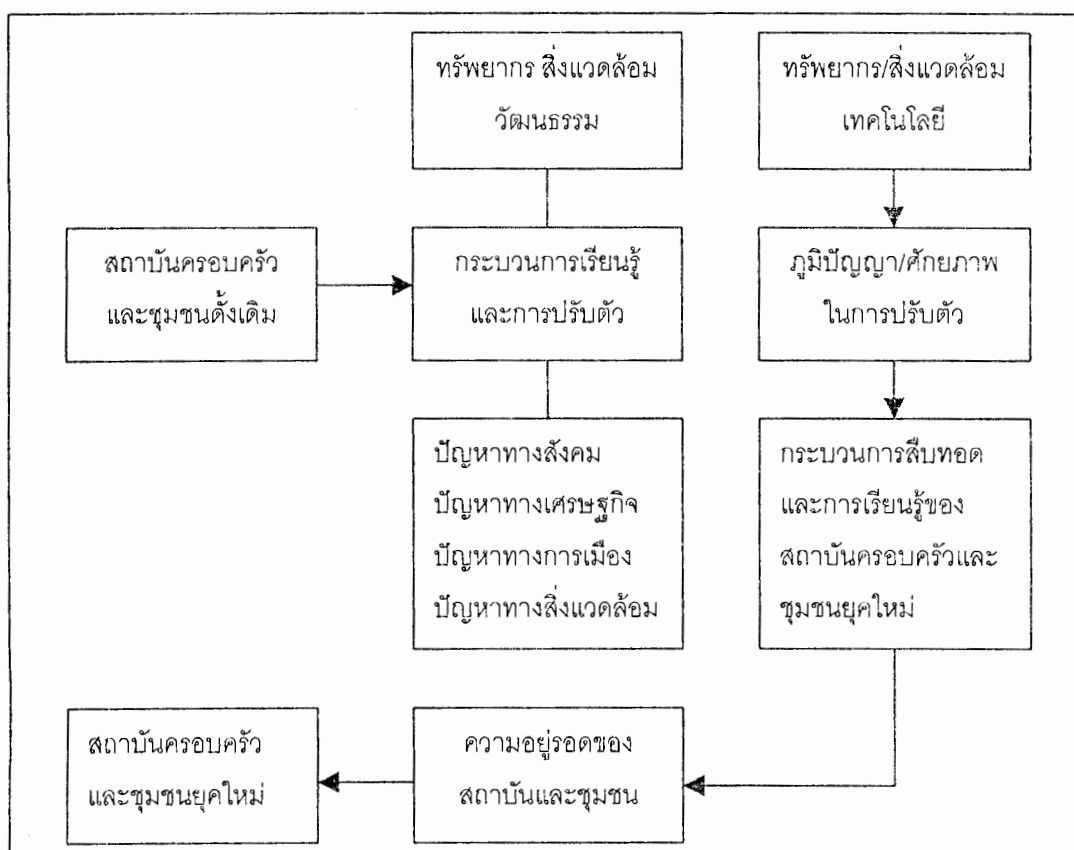
จามะรี พิทักษ์พงษ์ (2530) ได้ศึกษา การเปลี่ยนแปลงของชาวนา การผนวกเข้ากับระบบเศรษฐกิจนอกหมู่บ้าน : กรณีศึกษาการทำงานรับจ้างของหมู่บ้าน 4 แห่งในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การรับจ้างกลายเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญประการหนึ่งสำหรับการเปลี่ยนแปลงในสังคมชาวนาไม่ว่าจะเป็นเขตใกล้หรือไกลเมือง เขตที่มีการผลิตเพื่อการค้าสูงหรือเขตที่มีการผลิตเพื่อการดำรงชีพไม่สูงมากนัก กลุ่มหมู่บ้านที่ปลูกพืชครั้งเดียวซึ่งมีฤดูว่างงานเกษตรกรรมนานหรือในกลุ่มปลูกพืชหลายครั้ง

ซึ่งมีฤดูว่างงานเกษตรกรรมสั้นกว่า ล้วนแต่พบว่าพวกเขาเห็นความสำคัญของการรับจ้างที่จะเพิ่ม รายได้แก่ครอบครัวเพิ่มมากขึ้น

ณรงค์ ต่อสุวรรณ (2529) ศึกษาปัจจัยบางประการที่มีผลต่อความคาดหวังของเกษตรกรในการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวและชุมชนอันเนื่องมาจากโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังของเกษตรกรในการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมมีหลายประการดังต่อไปนี้ การทำมาหากินในอาชีพเกษตรกรรมไม่พอเลี้ยงชีพ นี่สินเพิ่มพูนจากเดิมและการส่งเสริมอุตสาหกรรมของรัฐ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเห็นคล้อยตามในเชิงความคาดหวังที่ดีในการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของครอบครัว อันเนื่องมาจากโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยคาดหวังว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมจะทำให้คนในท้องถิ่นมีงานทำมากขึ้น

สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2528) ศึกษาเกษตรกรรมทางเลือก การศึกษากรณีตัวอย่าง การปรับตัวของเกษตรกรในพื้นที่บ้านไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ในประเด็นการปรับตัวทางความคิดและความเชื่อ เมื่อทุกคนพบว่า การทำเกษตรแผนใหม่ เพื่อขายให้กับผู้อื่น มีแต่หนทางที่ยากจน นี่สิน ผจญภัยกับโรคแมลงและสุขภาพที่ทรุดโทรม จึงกลับล้ามาทำการเกษตรที่เน้นการพึ่งตนเองแบบพออยู่พอกินก่อน จึงขายเป็นรายได้และเริ่มแบ่งปันเกื้อกูลเพื่อนบ้านอื่น ๆ มีฐานธรรมะที่เข้าใจและเป็นพลังอันแข็งแกร่งในการต่อสู้ปัญหาทุก ๆ สิ่งที่เกิดขึ้นในการทำเกษตรทางเลือก

จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ครอบครัวและชุมชนได้มีการปรับตัวต่อการดำเนินชีวิตตามการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ครอบครัวและชุมชนดำรงอยู่ได้ การดำรงคงอยู่ได้ของครอบครัวและชุมชนย่อมเกิดจากศักยภาพของสถาบันครอบครัวและชุมชนที่จะปรับตัวโดยอาศัยภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีจำกัดอย่างชาญฉลาด และมีความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาให้แก่คนรุ่นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นกรอบแนวคิดของการวิจัยแสดงออกมาเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาชุมชนในภาคเหนือตอนล่าง 1 ชุมชนคือ ชุมชนบ้านใหม่ สุขเกษม หมู่ 7 ต.แหลมรัง อ.โพทะเล จ.พิจิตร โดยศึกษาในรูปแบบกรณีศึกษาในเรื่อง ภาวะการเป็นหนี้ของเกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษม หมู่ 7 ต.แหลมรัง อ.โพทะเล จ.พิจิตร การศึกษาเริ่มศึกษาตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ.2539 - กันยายน พ.ศ.2540

คำจำกัดความและตัวแปรที่สำคัญ

การปรับตัว หมายถึง กระบวนการที่มนุษย์ใช้ภูมิปัญญาและศักยภาพของตนเพื่อสร้างความอยู่รอดปลอดภัยและมีความสุข

ระบบครอบครัว หมายถึง ระบบโยงใยของความเป็นเครือญาติของคนในชุมชน

ชุมชน หมายถึง รูปแบบขององค์กรในสังคมที่มีกลุ่มคนเข้ามาอยู่รวมกันในอาณาเขตใกล้เคียงกันและมีวิถีชีวิตแบบเดียวกัน

ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่สั่งสมสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ได้แก่ ศักยภาพในการปรับตัว กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการจัดการและสืบทอด **ทรัพยากร** หมายถึง ทรัพยากรที่เป็นมนุษย์ ทรัพยากรทางปัญญา และทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ชุมชน เทคโนโลยี ดิน น้ำ ป่า และสิ่งแวดล้อม

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบพหุวิทยาการและสหวิทยาการเป็นการระดมบุคคลในท้องถิ่นหลากหลายอาชีพและประสบการณ์มาเป็นทีมงานร่วมกันศึกษาเรื่อง การปรับตัวของสถาบันครอบครัวและชุมชนต่อกระแสของการเปลี่ยนแปลงในเขตภาคเหนือตอนล่าง การดำเนินการวิจัยจะกระทำในลักษณะเครือข่าย โดยผู้วิจัยจะทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงและสังเคราะห์ผลการวิจัยออกมาเป็นภาพรวม การประสานงานการวิจัยแบบเครือข่ายเป็นไปได้ตามเป้าหมายใช้วิธีดำเนินการประสานงานตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. จัดระดมความคิดเพื่อกำหนดกรอบและแนวทางการวิจัยจากบุคคลต่าง ๆ คือ นักวิจัย อาวุโส นักวิจัยรุ่นเยาว์
2. เลือกผู้ช่วยวิจัยในพื้นที่ โดยผู้วิจัยเป็นที่เลี้ยงทำหน้าที่ให้คำปรึกษา สังเคราะห์ผลการวิจัยให้เป็นองค์ความรู้รวมของการวิจัยทั้งหมดและเขียนเป็นรายงานการวิจัย
3. ฝึกอบรมทีมงานวิจัยในพื้นที่เพื่อให้เข้าใจกรอบและงานวิจัยในภาคสนาม
4. ดำเนินการวิจัยซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 วิจัยภาคสนามซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. การสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษารวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยวิธีการดังนี้
 - 2.1 สำรวจและเก็บข้อมูลทั่วไป
 - 2.2 สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มกิจกรรมและสมาชิกในชุมชน
 - 2.3 สังเกตแบบมีส่วนร่วมและบันทึกกิจกรรมของชุมชน
 - 2.4 จัดเวทีในชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ การปรับตัว และผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน
 - 2.5 บันทึกข้อมูลในรูปแบบของเอกสารและเทปเสียง
 - 2.6 ประชุมร่วมกับผู้ช่วยวิจัยเพื่อสรุปตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน

3. สรุปผลการศึกษาวิจัยและเขียนรายงานการวิจัยในแต่ละชุมชน

ส่วนที่ 2 สังเคราะห์หรือบูรณาการผลการวิจัยภาคสนามทั้งหมดโดยใช้กรอบ

ความคิดเชิงพหุวิทยาการและสหวิทยาการ

5. การดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยแบบเครือข่าย โดยมีลักษณะดังนี้คือ

1. ประชุมปฏิบัติการร่วมกันเพื่อรายงานความก้าวหน้าทุก 3 เดือน
2. สรุปผลการวิจัยพื้นที่และจัดผลการวิจัยในภาพรวม (บูรณาการ) ฉบับร่าง
3. ปรับปรุงแก้ไขผลงานวิจัยและจัดพิมพ์เผยแพร่

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้ในการปรับตัวของสถาบันครอบครัวและชุมชนในกระแสของการเปลี่ยนแปลงของชุมชนภาคเหนือตอนล่าง องค์ความรู้นี้เป็นปัญญาของชุมชนที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนหรือการสืบทอดแก่เยาวชน ซึ่งจะนำไปสู่การอนุรักษ์และการพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างจิตสำนึกของการพึ่งตนเองบนรากฐานและระบบวิถีคิดของการแก้ปัญหาในมิติทางวัฒนธรรม

2. ได้รูปแบบวิธีการหรือกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของสถาบันครอบครัวและชุมชน ภายใต้ภาวะกระแสของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเราสามารถนำมิติทางวัฒนธรรมที่ได้จากการเรียนรู้ไปปรับใช้ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิถีชีวิตของคนในชุมชนได้

3. นักวิจัยรุ่นเยาว์ได้รับการพัฒนาในรูปแบบของการวิจัยแบบเครือข่ายและยังเป็นการประสานความร่วมมือกันระหว่างนักวิจัยรุ่นเยาว์กับนักวิจัยอาวุโสอีกด้วย

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมาของบ้านใหม่สุขเกษม หมู่ 7 ต.แหลมรั้ง อ.โพทะเล จ.พิจิตร

บ้านใหม่สุขเกษมเป็นหมู่บ้านที่เพิ่งจะก่อตั้งขึ้นมาเมื่อประมาณปี พ.ศ.2526 นี้เอง จากการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของชุมชนดังนี้คือ

ทำเลที่ตั้ง

บ้านใหม่สุขเกษมในปัจจุบัน ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 7 ต.แหลมรั้ง อ.โพทะเล จ.พิจิตร ในตำแหน่งที่แยกจากถนนสายเอเชีย นครสวรรค์ - พิษณุโลก ตรงสี่แยกบึงนาราง - บึงทับจัน (หลักกิโลเมตรที่ 55 จากนครสวรรค์) ไปทางทิศตะวันตก ตามถนนสายบึงทับจัน - โป่งวัวแดง ระยะทาง 7 กิโลเมตร ซึ่งติดต่อกับหมู่บ้านข้างเคียงโดยรอบคือ

ทิศเหนือ	จรดบ้านทุ่งโคราช	หมู่ 6 ต.แหลมรั้ง อ.โพทะเล จ.พิจิตร
ทิศใต้	จรดบ้านทุ่งพัก	หมู่ 2 ต.แหลมรั้ง อ.โพทะเล จ.พิจิตร
ทิศตะวันออก	จรดบ้านใหม่สามัคคี	หมู่ 3 ต.แหลมรั้ง อ.โพทะเล จ.พิจิตร
ทิศตะวันตก	จรดบ้านโป่งวัวแดง	หมู่ 4 ต.แหลมรั้ง อ.โพทะเล จ.พิจิตร

ปัจจุบันบ้านใหม่สุขเกษมมีนายเอก สีกวดแก้ว เป็นผู้ใหญ่บ้าน (เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ 20 ของหมู่บ้าน) มีประชากรทั้งหมด 85 ครอบครัว จำนวน 450 คน

บ้านใหม่สุขเกษมมีสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ดอน ไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่ในบริเวณใกล้เคียง เกษตรกรมีอาชีพหลักด้วยการทำไร่ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ข้าวโพด ข้าวฟ่าง และไร่อ้อยสับเปลี่ยนกันไป มีการทำนาบ้างเล็กน้อยเพียงพอแต่ได้มีข้าวกิน ด้วยการอาศัยหน้าฝนธรรมชาติเป็นหลัก แต่ในระยะประมาณ 5 ปีที่ผ่านมา มีการขุดสระ และเจาะบ่อบาดาลตามหัวไร่ปลายนาที่มีสภาพเอื้ออำนวยเพื่อเป็นการเพิ่มเติมแหล่งน้ำไว้ใช้ในพื้นที่ดินของตนเองกันมากขึ้น

ถนนสายบึงทับจัน - โป่งวัวแดง ซึ่งเป็นถนนลูกรังที่สร้างโดย ล.ป.ก. และตัดผ่านหมู่บ้านใหม่สุขเกษมในปี พ.ศ.2528 เปลี่ยนเป็นถนนลาดยางเมื่อปลายปี พ.ศ.2536 และเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ.2538 บ้านใหม่สุขเกษมก็มีไฟฟ้าใช้

บ้านใหม่สุขเกษม : บนหนทางอพยพจากภาคอีสาน

เนื่องจากสมาชิกกว่า 90% ของบ้านใหม่สุขเกษม เคยมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ทางภาคอีสาน (จากจังหวัดขอนแก่นและร้อยเอ็ดเป็นส่วนใหญ่) ซึ่งเมื่อย้อนรอยถึงประวัติการเดินทางอพยพลงมาถึงจังหวัดพิจิตรก็ได้รับคำบอกกล่าวถึงสาเหตุและความเป็นมาของการอพยพจากนายสวน คำบึงกลาง ผู้นำรุ่นบุกเบิกคนหนึ่งของหมู่บ้าน (และอดีตผู้ใหญ่บ้านคนแรกของหมู่บ้าน) ว่า...

"ปี พ.ศ.2520 เป็นปีที่ฝนตกในภาคอีสานหนักมาก จนมีผลให้เกิดภาวะน้ำท่วม เรือกสวนไร่นาเสียหายโดยทั่วไป และในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่นน้ำในเขื่อนอุบลรัตน์มีปริมาณมากจนเกิดอัตราจนวนรัฐบาลต้องสั่งให้ระบายน้ำออกจากเขื่อนอย่างเต็มที่ ซึ่งมีผลให้น้ำจากเขื่อนทะลักออกไปท่วมบ้านเรือน ไร่นาของเกษตรกรเสียหายหนักยิ่งขึ้นไปกว่าเก่าทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องอดอยาก แร้นแค้นไปตาม ๆ กัน" ส่วนอีกปัจจัยหนึ่งนายสวน คำบึงกลาง เล่าให้ฟังก็คือ "ปัญหาความยากจนซึ่งมีมาอย่างต่อเนื่องด้วยสภาพที่ดินทำกินซึ่งไม่มีคุณภาพ ปริมาณที่น้อย ไม่พอแบ่งให้ลูกหลาน เมื่อบวกกับสภาพเศรษฐกิจที่ไม่อำนวยในขณะที่ราคาที่ดินกับต้นทุนการทำมาหากินกลับสูงขึ้นเรื่อย ๆ ชีวิตจึงดูเหมือนมีแต่ความทุกข์ยากลำบากอยู่" เมื่อมาประสบกับภาวะอุทกภัย ในปี พ.ศ.2520 เข้าอีก การคิดถึงเรื่องอพยพไปหาที่ทำกินแหล่งใหม่ จึงถูกยกขึ้นมาพิจารณาและพูดคุยในหมู่พี่น้องของแต่ละกลุ่มบ้านกันอย่างจริงจังและเป็นจุด เริ่มต้นของการเดินทางรอนแรมจากภาคอีสานมาสร้างบ้านแปลงเมืองขึ้นใหม่และในที่สุดก็เกิดหมู่บ้านใหม่สุขเกษมในสภาพปัจจุบันขึ้นมา

ก่อนจะมาเป็นบ้านใหม่สุขเกษม

นายเอก สีกวอดแก้ว ผู้นำรุ่นบุกเบิกคนแรก (ปัจจุบันเป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 ของบ้านใหม่สุขเกษม) ได้ย้อนรอยประวัติศาสตร์การเดินทางเข้ามาบุกเบิกที่ทำกินและตั้งหมู่บ้านในเขตพื้นที่ อ.โพทะเล จ.พิจิตร ให้ฟังเป็นลำดับว่า...

ประมาณปลายปี พ.ศ.2520 ตนเองได้เดินทางจากบ้านโนนดงมัน ต.สะอาด อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น ไปทำธุระที่จังหวัดขอนแก่นได้รู้จักกับนายพุด (ไม่ทราบนามสกุล) คนจาก อ.กุมภวาปี จ.อุดรธานี ซึ่งได้ย้ายไปบุกเบิกที่ทำกินอยู่ที่บ้านดงหมี่ ต.บึงนาราง อ.โพทะเล จ.พิจิตร ได้พูดคุยกันทำให้ทราบข้อมูลเรื่องสภาพป่าและที่ดินทำกินทาง อ.โพทะเล จ.พิจิตร ว่ายังมีความอุดมสมบูรณ์อยู่มาก จึงเป็นข้อมูลเบื้องต้นและนำไปสู่การตัดสินใจเดินทางไปสำรวจพื้นที่ทำกินใหม่ด้วยตนเองในที่สุด

ตุลาคม ปี พ.ศ.2520 คณะสำรวจชุดแรกซึ่งนำโดยนายเอก สีกวอดแก้วและพวกอีก 4 คน ก็ได้ออกเดินทางไปสำรวจพื้นที่ดังกล่าวตามข้อมูลที่ได้มาจากนายพุด (ไม่ทราบนามสกุล) โดยเดินทางด้วยรถโดยสารจากขอนแก่นผ่าน อ.หล่มสัก - จ.เพชรบูรณ์ - อ.เขาค้อ - อ.ตะพานหิน - อ.บางมูลนาก - อ.โพทะเล จ.พิจิตร จาก อ.โพทะเล ก็เดินทางผาดตอไปยังบ้านห้วยแก้ว ต.โพธิ์ไทรงาม อ.โพทะเล จ.พิจิตร โดยขอพักอาศัยที่บ้านนายก้อน (ไม่ทราบนามสกุล) เพื่อออกสำรวจดูที่ทางทำกินในบริเวณข้างเคียง ซึ่งนายเอก สีกวอดแก้วบอกว่า “ดูแล้วรู้สึกชอบมากเพราะสภาพดิน อากาศเหมือนกับที่ภาคอีสานในอดีต แต่ที่นี้ยังเป็นป่าไผ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก” ดังนั้นดูเป็นที่พอใจแล้ว คณะของนายเอก สีกวอดแก้ว ก็ได้เดินทางกลับบ้านโนนดงมัน ต.สะอาด อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น ช่วงปลายเดือนตุลาคม ปี พ.ศ.2520 นั้นเอง

คณะสำรวจชุดที่สองนำโดยนายเอก สีกวอดแก้วอีกเช่นเคย และมีสมาชิกใหม่มาเพิ่มอีก 6 คน (คณะสำรวจชุดแรก 4 คนที่เคยมากับนายเอก สีกวอดแก้ว หลังจากกลับไป จ.ขอนแก่นแล้วไม่ได้อพยพมาด้วย) เมื่อคณะสำรวจชุดที่สองได้ดูที่ทางจนเป็นที่พอใจแล้วก็ได้ตกลงร่วมกันอย่างเป็นทางการว่า “จะย้ายมาบุกเบิกที่ทำกินใหม่ที่โพทะเลนี้แน่นอน” จึงได้วางมัดจำค่าที่ดินที่จะซื้อไว้ร่วมกันในราคามัดจำแปลงละ 100 บาท เป็นจำนวน 7 แปลง ตามจำนวนผู้มาร่วมสำรวจชุดที่สอง ซึ่งประกอบด้วย

1.	นายเอก	สีกวอดแก้ว	1	แปลง	ประมาณ	116	ไร่
2.	นางสิงห์	วรรณศรี	1	แปลง	ประมาณ	60	ไร่
3.	นายสิงห์	เอะเบาะ	1	แปลง	ประมาณ	-	ไร่ (ไม่ทราบจำนวน)
4.	นายสูง	เอะเบาะ	1	แปลง	ประมาณ	-	ไร่ (ไม่ทราบจำนวน)
5.	นายคำมี	สีสวยสม	1	แปลง	ประมาณ	126	ไร่
6.	นายประภา	สีหาบง	1	แปลง	ประมาณ	-	ไร่ (ไม่ทราบจำนวน)
7.	นายด้วง	ดวงจันทร์ทอง	1	แปลง	ประมาณ	-	ไร่ (ไม่ทราบจำนวน)

ราคาที่ดินขณะนั้นถ้าเป็นพื้นที่บุกเบิกพอมีรูปร่างแล้วตกไร่ละประมาณ 500 บาท ส่วนที่ไร่หรือป่าก็ตกไร่ละประมาณ 300 บาท โดยจำนวนเนื้อที่ใช้การกะประมาณเอา มิได้มีการสำรวจวัดกันอย่างเป็นทางการแน่นอนชัดเจน

จากกลุ่มบ้านเกาะตายนมาเป็นบ้านใหม่สามัคคี

หลังจากคณะผู้สำรวจจุดที่สองได้เริ่มจับจองที่ดินทำกินและวางมัดจำไว้ดังกล่าวแล้วก็ได้เดินทางกลับไปภูมิลำเนาเดิมที่จังหวัดขอนแก่นอีกครั้ง เพื่อแจ้งข่าวคราวกับครอบครัวและบรรดาญาติพี่น้องที่รอคอยอยู่และเตรียมการอพยพครอบครัว เดินทางไกลสู่แดนดินถิ่นที่ทำกินใหม่ด้วยใจมุ่งหวังด้วยพลังอันเต็มเปี่ยมที่จะร่วมกันสร้างสรรค์ ชีวิตใหม่ที่สุขสมบูรณ์กว่าในอดีตที่บ้านเก่าและได้มีการหาฤกษ์หาวันดีสำหรับการเดินทาง โดยปรึกษากับหลวงพ่อสิงห์ (ไม่ทราบนามสกุล) พระที่วัดในหมู่บ้านทางจังหวัดขอนแก่น

จนในที่สุดได้ฤกษ์ดีวันศุกร์ที่ 9 มีนาคม พ.ศ.2521 ตรงกับวันขึ้น 21 ค่ำ ปีมะเมีย ครอบครัวคณะผู้สำรวจจุดที่ 2 ครอบครัวและเพิ่มครอบครัวนายลวด โอคสี (พร้อมกับบรรดาลูกเขย ลูกสาว น้อง ๆ ที่มีครอบครัวแล้วของนายลวด โอคสี) รวมกันทั้ง 12 ครอบครัว ก็ได้เดินทางอพยพจาก จ.ขอนแก่น มาสู่พื้นที่ทำกินใหม่ซึ่งจับจองไว้ที่ อ.โพทะเล จ.พิจิตร

นายเอก สีกวอดแก้ว เล่าว่า “วันแรกที่มาถึงนั้นเป็นเวลากลางคืนอาศัยพักผ่อนตามร่มไม้สักบริเวณที่เรียกว่า กลุ่มเกาะตายน ซึ่งขึ้นกับบ้านบึงทับจั่น ต.บึงนาราง อ.โพทะเล จ.พิจิตร บรรดาผู้ใหญ่และเด็ก ๆ ร้องให้กันกระจองอแงไปหมด เพราะมีแต่ป่าเต็งรัง ฟ้าเสียงปึงก็ดังให้ได้ยินอยู่ตลอดเวลาหลายคนบ่นอยากกลับไปบ้านเก่าที่ภาคอีสานอีก”

แต่บรรดาพวกผู้ชายต่างเห็นพ้องต้องกันว่า “ไหน ๆ ก็มาแล้วจะย้อนกลับไปอีกก็ใช้ที่” คงต้องปักหลักอยู่สู้กันต่อไป” ประกอบกับบุคลิกของนายเอก สีกวอดแก้ว เป็นคนจริงจังชอบคบมิตรสหายมาก จนได้ผูกเสี่ยวกับนายวิรัช แยมคำ ผู้นำท้องถิ่นคนสำคัญคนหนึ่งในเขตนั้น ภายหลังจากต่อมาในปี พ.ศ.2527 นายวิรัช แยมคำ ได้ขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่บ้านแทนนายนิศย์ ศรีนาราง (ผู้ใหญ่คนเก่าซึ่งลาออก) จึงทำให้หลักประกันชีวิตครอบครัวและการทำมาหากินในถิ่นใหม่ของผู้อพยพชุดนั้นเป็นไปด้วยความราบรื่นโดยที่ดินซึ่งจับจองไว้ นั้น อยู่เลยกลุ่มบ้านเกาะตายนไปทางทิศตะวันตกประมาณ 1 - 2 กิโลเมตร ก็ถูกบุกเบิกจนเป็นไร่เป็นนาขึ้นมาตามลำดับ

ข่าวคราวชีวิตความเป็นอยู่ของพี่น้อง 12 ครอบครัว ในพื้นที่ทำกินใหม่ได้ไปถึงพี่น้องทางภาคอีสานอยู่เป็นระยะ ๆ จนในที่สุด ในปี พ.ศ.2522 ครอบครัวพี่น้องจากภาคอีสานชุดใหญ่ก็ได้อพยพตามลงมาอีก ซึ่งนายเอก สีกวอดแก้ว บอกว่าเท่าที่ได้ในตอนนี้ประกอบด้วยครอบครัว...

1. นายสวน	คำบึงกลาง	2. นายยุทธศิลป์	ขุนสอน
3. นายไป๋	อิมนาง	4. นายสิงห์	จันทนาม
5. นายชื่น	ผากสินมา	6. นายพัค	ทำสิมมา

7. นายอินทร์	แมนศิริ	8. นายอ่อนสี	ทองนิล
9. นายหลอย	เขตปัญญา	10. นายเขียน	ดงพาน

ฯลฯ

นอกจากนั้นนายสวน คำบึงกลาง ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “กลุ่มบ้านเกาะตายมจากเดิมที่เคยมีอยู่ประมาณ 20 หลังคาเรือนนั้น ได้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นเพราะทั้งการอพยพเข้ามาเพิ่มเติมของพี่น้องจากภาคอีสานและหมู่บ้านข้างเคียงในเขตโพทะเลด้วยตัวเอง เช่น จากบึงนารางบ้าง บางลายบ้าง ทุ้งโพธิ์บ้าง และเมื่อเป็นชุมชนใหญ่ขึ้น มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมกลุ่มบ้านของตัวเองอยู่มิได้ขาด ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากสมาชิกของชุมชนด้วยความสามัคคีพร้อมเพรียงโดยตลอด...

จนในปี พ.ศ.2522 นั้นเอง นายเอก สีกวอดแก้ว ก็ได้เสนอให้มีการเปลี่ยนชื่อกลุ่มบ้านจาก “บ้านเกาะตายม” มาเป็น “บ้านใหม่สามัคคี” トラบจนเท่าทุกวันนี้

นอกจากนั้นช่วงปี พ.ศ.2523 - 2524 ได้มีครอบครัวเกษตรกรจากทาง อ.วังทรายพูน จ.พิจิตร อพยพโยกย้ายเข้ามาอยู่เพิ่มเติมในหมู่บ้านใหม่สามัคคีอีกหลายครอบครัว เช่น ครอบครัว นายอุณ นาทาสีบ, นายหา นาสถิตย์, นายประยูร นพวัฒน์ จากบ้านเนินหัวไร่ - หนองยาง นายบุญมี ลำแดงเดช จากบ้านทุ่งโม่ง เป็นต้น (และในเวลาต่อมา นายบุญมี ลำแดงเดช เป็นผู้นำที่สำคัญคนหนึ่งซึ่งได้นำบทเรียนประสบการณ์จากการทำงานร่วมกับองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท โครงการปฏิรูปการเกษตรและพัฒนาชนบท จ.พิจิตร : THAI NGO WCARRD ไปขยายผลทางโพทะเล เมื่อมีการก่อตั้ง “บ้านใหม่สุขเกษม” ขึ้นในปี พ.ศ.2526 เป็นต้นมา)

อนึ่ง บริเวณที่ดินทำกินรอบบ้านใหม่สามัคคีในปัจจุบันนั้น นายสวน คำบึงกลาง ได้เล่าเกร็ดประวัติแต่อดีตเพิ่มเติมไว้อีกว่า... “แต่ก่อนเป็นดงมีผู้หญิงคนหนึ่งเดินทางจากกำแพงเพชรจะมาเยี่ยมสามีซึ่งมาทำงานอยู่กับโรงเลื่อยเขตโพทะเล เดินป่าลัดดงมาถึงบริเวณดงดังกล่าวเกิดหลงทางและมีดีค่าพอดี ถูกงูพิษกัด ก่อนที่จะสิ้นใจก็มีนายพรานไปเจอซักถามได้ความว่า ผู้หญิงคนนั้นชื่อ “เต๊ะ” ซึ่งกลายมาเป็นชื่อของดงนั้นว่า “ดงอี่เต๊ะ” และกลายมาเป็น “ทุ่งอี่เต๊ะ” ในที่สุด ซึ่งชื่อดงอี่เต๊ะนี้คนเก่าแกในเขตนั้นส่วนใหญ่ยังรู้จักกันอยู่ในปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นประวัติศาสตร์ช่วงต้นของผู้คนจำนวนหนึ่งที่อพยพเข้ามาตั้งหมู่บ้านอยู่ร่วมกันที่บ้านใหม่สามัคคี แต่ที่จำเป็นต้องกล่าวถึงเพราะว่าเป็นรอยต่อของพัฒนาการที่สำคัญ ก่อนที่ครอบครัวผู้อพยพดังกล่าวจะย้ายบ้านและครอบครัวของตัวเองจากบ้านใหม่สามัคคีเข้าไปอยู่ในที่ทำกินของตัวเอง และก่อตั้ง “บ้านใหม่สุขเกษม” ดังเช่นในปัจจุบันนี้ขึ้นมา

สร้างบ้านแปลงเมืองอีกครั้ง

นายสวน คำบึงกลาง เล่าให้ฟังว่า “ถึงปี พ.ศ.2525 สภาพชุมชนบ้านใหม่สามัคคีเริ่มหนาแน่นเด็กที่เติบโตมารุ่นหลังหาที่อยู่อาศัยลำบาก ประกอบกับบ้านใหม่สามัคคีตั้งอยู่ในที่ลุ่ม (ใกล้บึงทับจั่น) แต่ก่อนเคยเป็นดง พอเตียนหมดก็มีปัญหาน้ำท่วม (ช่วงเดือนสิงหาคม - กันยายน) ไปไหนมาไหนลำบากพี่น้องหลายคนเริ่มบ่นจะขยับขยายไปหาที่อยู่อาศัยใหม่อีก” จึงได้ไปปรึกษากับนายเอก สีกวดแก้ว นายลวด โอคสี และทั้งหมดตกลงร่วมกันว่าจะย้ายที่อยู่อาศัยไปตั้งหมู่บ้านใหม่ ในที่ดินซึ่งได้ไปทำไร่กันอยู่แล้ว (ห่างจากบ้านใหม่สามัคคีไปทางทิศตะวันตกประมาณ 2 กม.) และได้ร่วมกันวางแผนการอพยพการก่อตั้งหมู่บ้านใหม่ร่วมกันคือ

1. ถ้าจะย้ายไปต้องแก้ปัญหาเรื่องแหล่งน้ำให้ได้ก่อนเพราะบริเวณดังกล่าวไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่เลย
2. ต้องมีการวางผังของหมู่บ้านโดยแบ่งที่ดินออกเป็น
 - 2.1 ที่อยู่อาศัยแปลงละ 2 งานเท่ากัน
 - 2.2 จัดทำถนนกลางหมู่บ้าน ถนนซอยสำหรับไปมาเข้าออกได้สะดวกถึงกันหมด (มีถนนซอยแบ่งหมู่บ้านออกเป็นกลุ่ม ๆ)
 - 2.3 มีที่ดินสาธารณะของหมู่บ้านไว้เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น สร้างวัด, ศาลาประชาคม เป็นต้น

หลังจากนั้นตั้งแต่ต้นปี พ.ศ.2526 เป็นต้นมานายสวน คำบึงกลาง, นายเอก สีกวดแก้ว 2 ผู้นำหลักก็ได้ร่วมกับสมาชิกครอบครัวคนอื่น ๆ สร้างหมู่บ้านใหม่ขึ้นอีกครั้งตามแผนที่ได้วางร่วมกันไว้คือ

การขุดบ่อน้ำ นายสวน คำบึงกลาง บอกว่า “เริ่มขุดเดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ.2526 (ตรงข้ามหน้าบ้านนายสวน คำบึงกลาง ในปัจจุบันนี้) ช่วงแรกขุดกับนายเอก สีกวดแก้ว อยู่ 2 คน ได้บ่อลึก 2 เมตร หลังจากนั้น เพื่อนบ้านที่คิดจะย้ายไปอยู่ด้วยกันหลายคนมาช่วยกันขุดต่อ ขุดจนได้ความลึกถึง 7 เมตร ก็ยังยังไม่ได้น้ำ หลายคนเริ่มท้อ “นายสวน คำบึงกลาง กับนายเอก สีกวดแก้ว จึงไปติดต่อจ้างเครื่องจุดจากบ้านมะค่าโค้ง มาขุดต่อ ขุดลงไปถึงความลึกประมาณ 10 เมตร จึงมีน้ำพุ่งออกมาจนเอาดินขึ้นไม่ทัน ทุกคนต่างยินดีว่าอย่างไร ถ้าย้ายมาอยู่ก็มีน้ำกินแน่ จึงช่วยกันเรียโรเงินกันตามกำลังศรัทธา คนละ 10-150 บาท รวมได้เงิน 2,850 บาท ไปซื้อขีวบ่อได้ 22 วง มาใส่บ่อ การแก้ปัญหาเรื่องแหล่งน้ำช่วงแรกจึงผ่านไปด้วยดี

การจัดที่อยู่อาศัยและถนนในหมู่บ้าน โดยมีการปรึกษาร่วมกันระหว่างนายเอก สีกวอดแก้ว, นายสวน คำบึงกลาง, นายหอมทรัพย์ อารีย์เอื้อ, นายหนูเรียบ ภาโส และ นายคำมี สีสวยสม เพราะทุกคนมีที่ดินทำไร่อยู่ติดต่อกัน ตกลงให้มีการจัดที่อยู่อาศัยเป็นแปลง แปลงละ 2 งานตามแผน ส่วนการตัดถนนภายในหมู่บ้านเพื่อแบ่งหมู่บ้านออกเป็นกลุ่ม ๆ นั้น ถ้าถูกที่ดินของใครก็ให้ถือว่าเป็นการเสียสละไม่คิดเอาเงินค่าตอบแทนกัน ซึ่งนายสวน คำบึงกลาง แจ้งรายชื่อผู้ที่เสียสละที่ดินเพื่อการทำถนนซอยภายในหมู่บ้านนั้นว่าประกอบด้วย...

1. นายสวน	คำบึงกลาง	สละให้	500	ตารางเมตร
2. นายหนูเรียบ	ภาโส	สละให้	500	ตารางเมตร
3. นายหอมทรัพย์	อารีย์เอื้อ	สละให้	450	ตารางเมตร
4. นายเอก	สีกวอดแก้ว	สละให้	200	ตารางเมตร
5. นายลอด	สีสวยสม	สละให้	500	ตารางเมตร
6. นายคำมี	สีสวยสม	สละให้	500	ตารางเมตร
7. นายวิไล	สีแก้ว	สละให้	50	ตารางเมตร
รวมทั้งหมด			2,700	ตารางเมตร

ปัจจุบันบ้านใหม่สุขเกษมแบ่งออกเป็นคุ้ม ๆ ได้ 7 คุ้ม ๆ ละ 9-10 หลังคาเรือน โดยแต่ละคุ้มมีหัวหน้าและรองหัวหน้าทำหน้าที่เป็นตัวแทนและรับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ ภายในคุ้มกันเอง มีถนนซอยภายในหมู่บ้านไปมาติดต่อกันได้สะดวกตามแบบฉบับของหมู่บ้านท้องถิ่นที่ได้รับการวางแผนในการจัดตั้งหมู่บ้านไว้อย่างดี

การจัดที่ดินเพื่อการสร้างวัด ได้มาจากการเสียสละของสมาชิกที่อพยพย้ายที่มาอยู่รวมกัน เช่นเดิม มีผู้เสียสละที่ดินดังต่อไปนี้

1. นายละม่อม	สุขแย้ม	สละให้	5	ไร่
2. นางวอน	สิงห์เขียน	สละให้	2	ไร่
3. นายคำมี	สีสวยสม	สละให้	3	ไร่
4. นายลอด	โอดลี	สละให้	2	ไร่
5. นายวิไล	สีแก้ว	สละให้	1	ไร่
6. นายสวน	คำบึงกลาง	สละให้	1	ไร่
รวมที่ดินวัดทั้งหมด			14	ไร่

เรื่องการจัดตั้งวัดนี้ นายสวน คำบึงกลาง ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า "เมื่อได้ที่ดินแล้วได้ไปติดต่อขอจัดตั้งวัดกับทางสำนักงานศึกษาธิการอำเภอโพทะเล เขาแนะนำให้ไปติดต่อกับสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ก่อน เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขต ส.ป.ก." และทาง

เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.ก็แนะนำว่า "การใช้ชื่อเจ้าของที่ดินหลาย ๆ คนไปดำเนินการขอจัดตั้งวัดนั้นทำได้ อยู่แต่เรื่องยุ่งยากหลายขั้นตอน ถ้าจะให้สะดวกควรให้มีชื่อบุคคลคนเดียวเป็นคนจัดการจะดีกว่า" ซึ่งต่อมาที่ประชุมชาวบ้านได้ตกลงให้นายสุรพล บุขราคำ เป็นคนจัดการทำในเรื่องนี้

อนึ่ง การจัดตั้งวัด ได้ดำเนินการแล้วเสร็จในวันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2528 ตรงกับวันเสาร์ แรม 13 ค่ำ ปีมะแม ได้ชื่อว่า "วัดเทพสุรินทร์วราราม" โดยการนำของพระอุปัชฌาย์สุรินทร์เขมภูสิตโต เจ้าคณะตำบลบึงนาราง กับท่านพระเดชพระคุณหลวงตาคุณ อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์ มาเป็นผู้มาวางศิลาฤกษ์ให้ และชื่อวัดได้มาจากส่วนหนึ่งของฉายาท่านเจ้าคณะตำบลบึงนารางนั่นเอง

บ้านใหม่สุขเกษมในวันนี้

บนหนทางสร้างฝันของนักเดินทางจากขอนแก่น ปี พ.ศ.2520 ถึงพิจิตรในวันนี้ เวลาผ่านไปเลยมา 20 ปี บ้านใหม่สุขเกษมเจริญเติบโตมากขึ้นตามวัย นักเดินทางบางคนล้มลงกลางทาง ย้อนกลับไปสู่มรดกภูมิที่ภูมิลำเนาเดิม หลายรายเปลี่ยนฐานะจากผู้บุกเบิกกลายเป็นแรงงานรับจ้างในที่ดินซึ่งแต่ก่อนเคยเป็นของตนเองและจำนวนไม่น้อยที่ชาวคราวเจียบหายไปท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม เมื่อเขาได้ตัดสินใจเริ่มต้นชีวิตใหม่อีกครั้งด้วยการมุ่งหน้าเดินทางเข้าสู่เมืองใหญ่

บ้านใหม่สุขเกษมในวันนี้จึงเปรียบเสมือนภาพสะท้อนบทเรียนจากประสบการณ์จริงของนักเดินทาง ผู้พยายามจะสร้างฝันให้กับตัวเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ได้อย่างชัดเจนแบบชนิดที่ว่าเราไม่ควรจะมองข้ามในรายละเอียดต่าง ๆ แม้แต่น้อยไปได้เลย แล้วมีอะไรเกิดขึ้นที่บ้านใหม่สุขเกษมบ้าง...

ภาวะทางด้านเศรษฐกิจ

จากสภาพพื้นที่ซึ่งเคยเป็นป่าเป็นดงถูกบุกเบิกแผ้วถางจนกลายเป็นเรือกสวนไร่นาและหมู่บ้าน สภาพแวดล้อมโดยรวมเปลี่ยนแปลงไปหมด การผลิตที่เคยใช้แรงงานคนและสัตว์สู่เครื่องจักรกล จากทุนภายในของครอบครัวซึ่งจัดการกันเองสู่ทุนภายนอกทั้งในและนอกระบบที่ถูกคนอื่นจัดการ จากการผลิตเพื่อยังชีพเมื่อเหลือแล้วค่อยแลกเปลี่ยนซื้อขาย ใช้พันธุ์พื้นเมือง ปุ๋ยธรรมชาติ มีการลงแขกเอาแรงช่วยกันสู่การผลิตเพื่อขาย ใช้พันธุ์ลูกผสม ปุ๋ย ยาเคมี การจ้างแรงงาน

ระบบการจัดการสมัยใหม่ ผลสุดท้ายที่เกิดขึ้นก็คือ วงจรหนี้สินของเกษตรกร การสูญเสียที่ดิน การอพยพแรงงานและการแพร่ระบาดของอย่างรุนแรงของโรคแมลงศัตรูพืชชนิดต่าง ๆ

นายเอก สีกวอดแก้ว เล่าถึงความเปลี่ยนแปลงที่ค่อย ๆ เป็นไปว่า...“เมื่อแรกอพยพเข้ามาปี พ.ศ.2521 ก็ต่างป่าทำไร่กัน (แต่ไม่ใหญ่เหลือน้อยเต็มที) ปลูกข้าวโพด ข้าวฟ่าง ถั่วสลับกันไป ทำนาที่พอได้ข้าวกิน วัว ควาย ไปหาซื้อหรือไม่ก็เช่ามาจากบางลาย, ทำน้ำ, แหลมรั้ง ก็ทำอยู่ ทำกันเรื่อยมา

ระบบสินเชื่อเริ่มเข้ามาเกี่ยวข้องกับการทำมาหากินของพี่น้องเกษตรกรในเขตนี้ เมื่อปี พ.ศ. 2524 โดยมีสหกรณ์การเกษตร อ.โพทะเล เกิดขึ้นและมีการรวม “กลุ่มเกษตรกรชาวไร่” ไปรองรับ การสนับสนุนสินเชื่อทางการเกษตรจากสหกรณ์ และในปี พ.ศ.2526 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ฯ สาขาตะพานหิน ก็เป็นสถาบันการเงินอีกแหล่งหนึ่งที่หนุนเนื่องเข้ามาถึงเกษตรกร

ในส่วนของเครื่องจักรกล นายเอก สีกวอดแก้ว เล่าว่า “นายอุ้น นาทาลิบ ซึ่งอพยพมาจาก บ้านเนินหัวไร่ - หนองยาง อ.วังทรายพูน จ.พิจิตร ในปี พ.ศ.2525 ได้นำรถไถเดินตามเครื่องแรก เข้ามาในหมู่บ้าน หลังจากนั้นนายหยาด วงศ์ศรีเทพ ซึ่งอพยพมาจากทางวังทรายพูนเช่นกันก็ได้ นำรถไถเดินตามเครื่องที่สองเข้ามา

ปี พ.ศ.2527 - 2528 พื้นที่การปลูกอ้อยจากเขตนครสวรรค์ และกำแพงเพชรก็รุกคืบคลานเข้ามาถึงบ้านใหม่สุขเกษม และในที่สุดนายเอก สีกวอดแก้วก็สรุปว่า “เมื่อถึงปี พ.ศ.2533 ก็หมดยุคของการใช้วัว ควาย ไถไร่ไถนาที่บ้านใหม่สุขเกษม และชาวบ้านก็วนเวียนอยู่ในวังวนของวงจรปัญหาหนี้สินมาจนตราบเท่าทุกวันนี้”

เนื่องจากข้อมูลการศึกษาปัญหาหนี้สินของเกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษมแบบ 100% โดย น.ส.ไพจิตร เกษางาม เจ้าหน้าที่โครงการปฏิบัติการเกษตรและพัฒนาชนบท จ.พิจิตร เมื่อปี พ.ศ. 2531 พบว่าเกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษมมีหนี้สินค้างชำระอยู่ถึง 3,591,335 บาท โดยแบ่งเป็นหนี้สิน ธกส. 935,910 บาท (26.06%) หนี้สินพ่อค้านายทุน 2,344,405 บาท (65.28%) และหนี้สินเพื่อนบ้าน 311,020 บาท (8.66%) และจากการศึกษาซ้ำอีกครั้งในปี พ.ศ.2533 พบว่าหนี้สินรวมของเกษตรกรลดลงเหลือ 2 ล้านบาทกว่าบาท มีข้อน่าสังเกตว่า “เกษตรกรชาวบ้านสุขเกษมได้สูญเสียที่ดินไปเป็นของพ่อค้านายทุนถึง 21 ราย”

การเมืองการปกครอง

นายสวน คำบึงกลาง อดีตผู้ใหญ่บ้านคนแรกเล่าให้ฟังว่า...“พวกเราถือว่า วันที่ 21 เมษายน พ.ศ.2526 เป็นวันก่อตั้งหมู่บ้าน โดยช่วงแรก บ้านใหม่สุขเกษม ถือว่าเป็นเพียง

พวกหัวแข็งปกครองยาก แม้ว่าในปัจจุบันจะได้รับการแต่งตั้งเป็นหมู่บ้านโดยทางราชการแล้วก็ตาม" นั่นคือ คำกล่าวโดยสรุปของนายบุญมี ลำแดงเดช ผู้นำในการพัฒนาคนสำคัญอีกคนหนึ่งของ บ้านใหม่สุขเกษม

สังคมและวัฒนธรรม

เนื่องจากบ้านใหม่สุขเกษมพัฒนาขึ้นมาจากกลุ่มคน ซึ่งอพยพมาจากบุกเบิกที่ทำกินใหม่ร่วมกัน และมีพื้นฐานมาจากระบบเครือญาติตั้งแต่ครั้งอยู่ที่ภาคอีสานเป็นส่วนใหญ่อยู่แล้ว ครั้นเมื่ออพยพ มาอยู่ที่พิจิตรแล้วก็ยังมีการแต่งงานของลูกหลานก่อให้เกิดสายใยความสัมพันธ์ทางสังคมในหมู่บ้าน ใหม่สุขเกษม จึงมีระบบเครือญาติเป็นตัวเชื่อมรอยที่สำคัญในการอยู่ร่วมกัน ไม่ว่าจะ เป็นระบบการ ช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชนก็ตาม

ในส่วนของระบบความคิด ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม หรือวิถีปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันก็มี พื้นฐานเป็นแบบฉบับของที่ได้ยึดถือ ปฏิบัติกันมาแต่ครั้งที่เคยอยู่ภาคอีสานเป็นหลัก แต่ก็มี ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในระดับครอบครัว โดยเฉพาะกับครอบครัวลูกหลานรุ่นใหม่วัยกลางคนลงมา ซึ่งผู้นำรุ่นบุกเบิกและผู้อาวุโสทั้งหลายของหมู่บ้านต่างก็เฝ้ามองอยู่ด้วยความเป็นห่วงเป็นใยคือในเรื่อง การอพยพแรงงานไปรับจ้างตามเมืองใหญ่ ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงจากสังคมภายนอก จากการ อพยพที่เคยเป็นเพียงชั่วระยะเวลาว่างจากการผลิต กลายมาเป็นเริ่มมีบางครอบครัว บางราย อพยพไปอย่างถาวร หรือมีช่วงเวลาที่ยาวนานมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีผลสร้างผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ของหมู่บ้านอยู่ไม่น้อย "กิจกรรมงานพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมทางสังคมของหมู่บ้านซึ่งผู้นำรุ่นเก่าได้ ร่วมสร้างสรรค์กันขึ้นมา เริ่มขาดแคลนคนรุ่นกลาง รุ่นใหม่เข้าไปช่วยเหลือสืบสานงานต่อ" นั่นคือ ปัญหาที่ผู้นำรุ่นเก่าต่างหันกอกหนักใจร่วมกันอยู่ นอกจากนี้ภาระการเลี้ยงดูเด็กน้อย (หลานเหลน) ซึ่งพ่อแม่อพยพไปขายแรงงานก็ตกมาอยู่กับคนเฒ่าคนแก่เหล่านั้นด้วย

บ้านใหม่สุขเกษมได้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบระเบียบทางสังคมที่เป็นของตัวเองมา อย่างต่อเนื่อง แต่ดูเหมือนว่า "ถึงที่สุดแล้วสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการใน ความคิด ความรู้สึกของคนรุ่นใหม่ได้พอ มันเป็นเพียงความฝัน ความมุ่งหวัง และความสงบสุข ตามความรู้สึกนึกคิดของคนรุ่นเก่า และด้วยช่องว่างดังกล่าว กระแสการเปลี่ยนแปลงจากสังคม ภายนอกก็ได้พรากอนาคตของชุมชนที่เขาเคยมุ่งหวังจากไป"

บทที่ 3

การปรับตัวของสถาบันครอบครัวและชุมชนต่อภาวะการเป็นหนี้ ของเกษตรกร

นับจากเริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน ผู้นำของบ้านใหม่สุขเกษมร่วมกับชาวบ้านซึ่งอพยพกันมาจากภาคอีสานก็ได้วางแผนงานร่วมกันและมีกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านของตัวเองมาโดยตลอด เพื่อปรับตัวครอบครัวและชุมชนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับตัวต่อภาวะการเป็นหนี้ของครอบครัวและชุมชนด้วยวิธีการต่าง ๆ การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาการเป็นหนี้ด้วยวิธีการพึ่งพาตนเองแทนการพึ่งพาจากภายนอก นับเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ตัวอย่างของกิจกรรมที่จะกล่าวถึงดังต่อไปนี้ เป็นภาพสะท้อนที่ดีของผู้นำและชุมชนในการที่จะพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่าง ๆ ของหมู่บ้านที่ผ่านมาคือการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

1. **กลุ่มฌาปนกิจ** เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2527 เป็นการนำรูปแบบความคิดมาจากบ้านทุ่งโม่ง ต.วังทรายพูน อ.วังทรายพูน จ.พิจิตร โดยเห็นความสำคัญในการช่วยเหลือครอบครัวที่มีผู้สูญเสียชีวิต มีการเก็บเงินล่วงหน้าจากสมาชิกครอบครัวละ 20 บาท ปัจจุบันก็ยังดำเนินการอยู่ โดยทุกครอบครัวในหมู่บ้านเป็นสมาชิกของกลุ่ม

2. **ธนาคารข้าว** เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2528 เมื่อโครงการได้ประสานงานกับนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน กรุงเทพฯ (ชมรมมหาวิทยาลัยชาวบ้าน) มาออกค่ายสร้างฉางข้าว ชาวบ้านมีความสนใจรวมกลุ่มกัน 40 คน รวมข้าวได้ 140 ถัง โดยมีแรงบันดาลใจจากปัญหาความแห้งแล้งต่อเนื่องมา 2 ปี และชาวบ้านส่วนใหญ่ขาดแคลนข้าวบริโภคกันมากนั่นเอง

วันที่ 10 - 13 ตุลาคม พ.ศ.2529 ผู้นำของบ้านใหม่สุขเกษมได้ประสานกับคณะกรรมการประสานงานผู้นำเพื่อการพัฒนา (คปพ : เกิดจากการรวมตัวของผู้นำในพื้นที่ดำเนินงานของโครงการปฏิบัติการเกษตรและพัฒนาชนบท โครงการพัฒนาชนบทแควระบบ - สียัด จ.ฉะเชิงเทรา และสมาคมเพื่อนร่วมพัฒนาชนบท จ.ชัยนาท รวม 7 จังหวัด) จัดทอดผ้าป่า "กองทุนพัฒนา" ขึ้นที่บ้านใหม่สุขเกษม ได้เงินทุนทั้งหมด 22,624 บาท คณะกรรมการและชาวบ้านมีมติร่วมกันให้นำเงินที่ได้ไปจัดซื้อข้าวเปลือกเพิ่มเข้าธนาคารข้าวได้ข้าวอีก 10 เกวียน

ปัจจุบันมีสมาชิกถือหุ้น 56 ครอบครัว และเท่าที่ผ่านมานอกจากธนาคารข้าวจะมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาให้กับครอบครัวสมาชิกแล้วยังได้มีส่วนของการนำดอกผลทั้งข้าวและเงินไปช่วย

กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของชุมชนและสังคมอีกด้วย เช่น นำไปสมทบกับกิจกรรมนักศึกษาชมรมมหาวิทยาลัยชาวบ้าน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน กรุงเทพฯ ออกค่ายสร้างศาลเอนกประสงค์ในหมู่บ้าน ปี พ.ศ.2532 จำนวน 8,000 บาท บริจาคสร้างห้องน้ำที่ศาลาเอนกประสงค์ และปรับปรุงถังฉางธนาคารข้าว เป็นต้น

สมาชิกธนาคารข้าวบ้านใหม่สุขเกษมมี 2 ประเภท คือ ประเภทถือหุ้นคือข้าวของตัวเองมารวมเป็นหุ้นและประเภทชาวบ้านทั่วไปที่ร่วมเป็นเจ้าของภาพต้อนรับผ้าป่ากองทุนพัฒนา คปพ.

3. **กลุ่มสัจจะออมทรัพย์** โครงการปฏิรูปการเกษตรและพัฒนาชนบท จ.พิจิตร ได้จัดการศึกษาดูงานเรื่องกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ให้กับผู้นำในพื้นที่ ในเดือนเมษายน พ.ศ.2532 เกิดจากผู้บริหารโดยได้ไปดูงานในพื้นที่การดำเนินงานของโครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก จ.สงขลา และเครือข่าย กลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน ยอดแก้ว จ.สงขลา เมื่อกลับมาผู้นำได้แลกเปลี่ยนกับชาวบ้านและตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ขึ้นมาในวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2532 มีจำนวนหุ้น 86 หุ้น (860 คน) ได้เงิน 860 บาท จากสมาชิก 56 ครอบครัว และได้ดำเนินการต่อเนื่องมาโดยตลอด

ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 184 คน (184 หุ้น) มีเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มทั้งหมด 100,056 บาท (ข้อมูล : วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2538)

4. **กลุ่มปศุสัตว์** ชาวบ้านได้เห็นตัวอย่างการเลี้ยงวัวที่ได้ผลดีจากครอบครัวเป้าหมายซึ่งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ได้สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนและกลุ่มคนที่เลี้ยงวัวอยู่เดิม ผลดีดังกล่าวได้แก่ การที่ไม่ต้องอาศัยธรรมชาติมากนักและง่ายต่อการเลี้ยงเนื่องจากวัวกินหญ้าเป็นหลัก เมื่อตัวเมียออกลูกก็เป็นรายได้เสริมที่พอจะทำให้ครอบครัวอยู่รอดได้ ชาวบ้านจึงได้รวมกลุ่มกันขึ้นในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2534 จากกลุ่มชาวบ้านใหม่สุขเกษมและบ้านใหม่สามัคคีมีสมาชิก 22 คน ได้ไปดูงานกลุ่มปศุสัตว์ที่กำแพงเพชร ไปดูการจัดการองค์กร ระเบียบกลุ่มและนำมาเป็นแบบของกลุ่มต่อมา

ปัจจุบันมีสมาชิก 42 ราย มีวัวทั้งหมด 250 ตัว สมาชิกกลุ่มจะได้รับประโยชน์จากกลุ่ม เช่น ได้รับการรักษา วัคซีน อื่น ๆ ในราคาถูกลงกว่าตลาด มีอาสาสมัครปศุสัตว์ช่วยดูแลและฉีดยาให้ มีอุปกรณ์บริการรวมทั้งให้คำปรึกษาด้วย ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2538 กลุ่มปศุสัตว์มีทุนหมุนเวียนของกลุ่ม 14,889 บาท

5. **กลุ่มกองทุนพืชไร่** เป็นกองทุนที่ได้รับการสนับสนุนทุนเริ่มต้นจากหน่วยงานของรัฐ เมื่อครั้งโครงการประสานความร่วมมือไทย - ออสเตรเลีย เข้ามาดำเนินงานในปี พ.ศ.2528 ในรูปของเมล็ดพันธุ์ พืชไร่ โดยแบ่งออกเป็น "กิจกรรมกองทุนพืชไร่" กับ "กองทุนเกษตรล้าหลัง" ต่อมาที่ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2537 ชาวบ้านได้ประชุมกันและมีมติให้ยุบ 2 กองทุนรวมเข้าด้วยกัน และเปลี่ยนชื่อเป็น "กองทุนพืชไร่" ดำเนินงานสืบต่อมา จนถึงปัจจุบันมีเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่ม 44,098 บาท (ข้อมูล : 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2538)

6. **กลุ่มกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน** ก่อตั้งในปี พ.ศ.2527 เริ่มจากเงิน 500 บาท ของชาวบ้านที่เรียไรเป็นค่ารถให้ผู้นำ 2 คน ไปศึกษาดูงานที่กรุงเทพฯ แต่ปรากฏว่าทางองค์การพัฒนาเอกชนได้ช่วยจ่ายค่าเดินทางให้กับผู้นำทั้ง 2 คนนั้นแทน ผู้นำดังกล่าวจึงนำเงินที่ชาวบ้านช่วยกันเรียไรมาจัดตั้งเป็นกองทุนปล่อยให้กู้ยามจำเป็น โดยคิดดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาท ปัจจุบันมีเงิน 12,774 บาท (ข้อมูล : 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2538)

7. **กลุ่มกองทุนแม่บ้าน** เริ่มต้นในปี พ.ศ.2527 ด้วยเงินทุน 11,000 บาท จากงบประมาณของรัฐในสวนโครงการประสานความร่วมมือไทย - ออสเตรเลีย ปัจจุบันมีสมาชิก 22 คน เงินทุนหมุนเวียนของกลุ่ม 41,690 บาท (ข้อมูล : 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2538)

8. **กลุ่มประชาสงเคราะห์หมู่บ้าน** ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากส่วนราชการตามนโยบายของรัฐบาลที่จะเข้าไปช่วยเหลือเกษตรกรในชนบท เพิ่งเข้าไปดำเนินการในหมู่บ้าน เมื่อปี พ.ศ.2537 โดยมีงบประมาณสนับสนุน 12,500 บาท

9. **ฉางเมล็ดพันธุ์ข้าว** ไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน แต่ทราบมาว่าเป็นกิจกรรมซึ่งทางหน่วยงานรัฐเอาเข้าไปลงให้ในรูปของวัสดุก่อสร้างและมีช่างไปสร้างให้พร้อม โดยที่ทางชาวบ้านใหม่สุขเกษมไม่ได้ทำโครงการเสนอไว้เพราะในหมู่บ้านได้มีผู้ฉางธนาคารข้าวของชาวบ้าน เปิดดำเนินงานมาก่อนหน้านี้เป็นเวลาหลายปีแล้ว

10. **กองทุนสุขเกษมพึ่งตนเอง** มีสมาชิก 22 ราย เริ่มดำเนินการตั้งวันที่ 31 มกราคม พ.ศ.2536 มีเงินทุน 2,200 บาท ปัจจุบันเงินฝากในธนาคารยังไม่มีการระดมทุนเพิ่ม

นายเอก สีกวอดแก้ว ผู้ใหญ่บ้านใหม่สุขเกษมได้สรุปย่อพัฒนาการของบ้านใหม่สุขเกษมว่า ได้แยกตัวออกจากบ้านใหม่สามัคคีมาตั้งหมู่บ้านสุขเกษมในปี พ.ศ.2526 หลังจากนั้นก็ได้มีแผนงานกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านของตัวเองมาโดยตลอด และในวันนี้จะเป็นการสรุปผลการดำเนินงานประจำปีของกลุ่มกองทุนต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านซึ่งปกติจะทำกันในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ แต่เนื่องจากในปีนี้มีผู้รับผิดชอบหลายคนไม่ค่อยว่างจึงเลื่อนมาสรุปกันในวันที่ 12 กุมภาพันธ์แทน

สำหรับกลุ่ม กองทุนต่าง ๆ ในบ้านใหม่สุขเกษมที่สรุปผลการดำเนินงานในกลุ่มของตนเองมีดังนี้คือ

1. กลุ่มธนาคารข้าว	4. กลุ่มสัจจะออมทรัพย์
2. กลุ่มกองทุนปศุสัตว์	5. กลุ่มกองทุนพืชไร่
3. กลุ่มกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน	6. กลุ่มกองทุนแม่บ้าน

กลุ่มต่าง ๆ ได้มีประชุมสรุปผลงานประจำปีดังนี้

1. กลุ่มธนาคารข้าว

กลุ่มธนาคารข้าวนี้ปัจจุบันมีทุนของกลุ่มทั้งในส่วนที่เป็นข้าวและเป็นเงิน ทั้งนี้เพราะว่ามีสมาชิกหลายรายที่ทำนาแล้วไม่ได้ข้าวก็ตีราคาข้าวตามราคาตลาด แล้วนำเงินมาใช้หนี้คืนกลุ่มแทนข้าวที่ยืมไป ซึ่งพอสรุปการดำเนินงานได้ดังนี้

1.1 การดำเนินการเกี่ยวกับข้าว กลุ่มได้ดำเนินการให้กู้ยืมข้าว เก็บดอกเบี้ยยเป็นข้าว และเก็บต้นข้าวที่สมาชิกกู้ไปดังนี้

- ปี พ.ศ.2537/2538 ปล่อยุ้งข้าว	459	ถึง	
- เก็บดอกเบี้ยคืนเป็นข้าวได้	92	ถึง	
- เก็บต้นข้าวเก่า - ใหม่และดอกเบี้ยเก่าเป็นข้าวได้	565	ถึง	2 กก.
สรุปข้าวที่เก็บได้ทั้งหมด	657	ถึง	2 กก.
- สมาชิกยังคงค้างต้นข้าวเก่า	649	ถึง	
- สมาชิกค้างดอกเบี้ยข้าวเก่า	44	ถึง	2 กก.
สรุปข้าวที่ยังคงค้างอยู่กับสมาชิก	693	ถึง	2 กก.
สรุปทุนข้าวยกยอดไปปี พ.ศ.2538/39	1,350	ถึง	4 กก.

1.2 การดำเนินการเกี่ยวกับเงิน กลุ่มได้ดำเนินการพิจารณาและตรวจสอบเงินทุน โดยพิจารณาจากเงินฝากในธนาคาร ดอกเบี้ยและเงินต้นที่สมาชิกให้คืนแก่กลุ่ม ดังนี้

- เงินฝากในธนาคารของกลุ่ม	9,240	บาท
- สมาชิกคืนต้นและดอกเบี้ยให้แก่กลุ่มเป็นเงิน	7,758	บาท
- ขายข้าวเก่าที่เหลือได้เงิน	8,680	บาท
รวมเงินทุน	25,678	บาท
- หักสมทบค่าใช้จ่ายทำบุญฉางข้าว	371	บาท
- หัก 10% เป็นค่าตอบแทนกรรมการ	800	บาท
สรุปเงินทุนยกยอดไปปี พ.ศ.2538/39	24,507	บาท

ความจริง 10% จากดอกผลของธนาคารข้าวนี้คิดจากส่วนที่เป็นเงิน 7,689 บาท ซึ่งเท่ากับ 768.90 บาท แต่ที่ประชุมลงมติให้เพิ่มค่าตอบแทนกรรมการเป็น 800 บาท

2. กลุ่มสัจจะออมทรัพย์

กลุ่มได้มีการประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงานของกลุ่มเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2538 ผลการดำเนินงานของกลุ่มสรุปได้ดังนี้

- สมาชิกทั้งหมดจาก 56 ครอบครัว จำนวน	184	คน
- คิดเป็นจำนวนหุ้นได้	184	หุ้น

- คิดค่าหุ้่นละ 10 บาท มีเงินออมสัจจะเข้ากลุ่ม	1,840 บาท
- ดอกเบี้ยเข้ากลุ่มเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2538	1,778 บาท
- เงินกองทุนสวัสดิการของกลุ่ม	20,000 บาท

สรุปเงินทุนหมุนเวียนทั้งหมดของกลุ่ม

ที่ดำเนินการมาเป็นเงิน	100,056 บาท
------------------------	-------------

กองทุนสวัสดิการของกลุ่ม จะมีการปรับยอดใหม่ตอนสรุปงานครบรอบปีของกลุ่มทุกปี ในวันที่ 1 สิงหาคม ดั้งนั้นยอด 20,000 บาท นี้เป็นยอดที่สืบเนื่องมาตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2537 ในปัจจุบันกองทุนสวัสดิการ สามารถช่วยสมาชิกเป็นค่ารักษาพยาบาลได้ 300 บาท/คน/ปี และค่าทำศพ 700 บาท/คน/ปี โดยสมาชิกรับหลักฐานมาเบิกจ่ายกับกลุ่มได้ในทุก ๆ 3 เดือน

3. กลุ่มกองทุนปศุสัตว์

กลุ่มกองทุนปศุสัตว์ได้มีการประชุมสรุปผลการดำเนินงานในส่วนของกองทุนกลุ่มปศุสัตว์ในรอบปีที่ผ่านมามาจนกระทั่งถึงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2538 สามารถสรุปได้ดังนี้

- ทุนยกยอดมาจากปีก่อน (การดำเนินงานปี พ.ศ.2536/37)	9,430 บาท
โดยแบ่งเป็น - จากกองทุนยาปศุสัตว์	8,400 บาท
- จากค่ากากน้ำตาล	1,030 บาท
- ปี พ.ศ.2537/38 ขายยาได้	7,231 บาท
โดยส่วนนี้ - สมาชิกจ่ายเงินสดแล้ว	5,118 บาท
- สมาชิกยังคงค้างจ่ายอยู่	2,113 บาท
- ปัจจุบันมียาคงเหลืออยู่ในกองทุนมูลค่า	7,668 บาท
สรุปทุนของกลุ่มที่จะยกยอดไปปี พ.ศ.2538/39	14,889 บาท

อึ่งจากผลการดำเนินงานของกลุ่ม ปี พ.ศ.2537/38 จากทุน 9,430 บาท เพิ่มขึ้นเป็น 14,899 บาท (รวมเงินค่ายาที่สมาชิกยังคงค้างอยู่ด้วย) คิดแล้วกลุ่มมีกำไร (ดอกผล) 5,469 บาท นางทองฤทธิ ศิลารักษ์ ไม่รับเงิน 10% ของดอกผลส่วนนี้และสมทบให้เป็นทุนในการดำเนินงานของกลุ่มต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

1. คณะกรรมการกลุ่มชุดที่ผ่านมาไม่ค่อยทำงานตามหน้าที่ ทำให้ภาระต่าง ๆ ไปตกหนักอยู่กับนางทองฤทธิ ศิลารักษ์ เพียงคนเดียว
2. สมาชิกบางรายขายวัวไปหมดแล้วแต่ยังคงค้างจ่ายค่ายาของกลุ่มอยู่

เมื่อพบปัญหาดังกล่าวชาวบ้านซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนปศุสัตว์จึงได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังนี้

1. ให้มีการนัดประชุมสมาชิกกลุ่มปศุสัตว์เลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ และปรับปรุงระบบการบริหารจัดการกลุ่มใหม่โดยเร็ว
2. เนื่องจากปัจจุบันยังคงมียาเหลืออยู่มากพอสมควร ดังนั้นให้ระงับการซื้อยาใหม่เพิ่มไว้ก่อนชั่วคราว
3. ให้สมาชิกที่ยังคงค้างจ่ายค่ายาอยู่นำเงินมาจ่ายเสียโดยเร็วที่สุด

4. กลุ่มกองทุนพืชไร่

กลุ่มกองทุนพืชไร่นี้เป็นการรวมกลุ่มกองทุนพืชไร่กับกองทุนเกษตรลำห้วย ที่มีมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2528 เข้าด้วยกัน เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2537 ซึ่งผลการดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมาพอสรุปได้ดังนี้

- ทุนยกยอดมาตอนต้นปี พ.ศ.2537/38	33,941 บาท
- ปี พ.ศ.2537/38 ดำเนินงานได้ (ดอกผล)	11,277 บาท
โดยแบ่งเป็น - ค่าปรับสมาชิกผิดนัด 5 ราย	322 บาท
- ดอกเบี้ย	10,955 บาท
รวมทุนทั้งหมดของกลุ่ม	45,218 บาท
- หัก 10% ของดอกผลให้คนทำงาน	1,120 บาท

(ปกติถ้าคิด 10% เต็ม เท่ากับ 1,177.70 บาท แต่ที่ประชุมและคนทำงานตัดสินใจลดส่วนย่อยที่เป็นเศษออกให้กับกลุ่ม)

สรุปกลุ่มกองทุนพืชไร่จะมีทุนยกยอดไปปี พ.ศ.2538/39 รวม 44,098 บาท

กลุ่มกองทุนพืชไร่โดยปกติปล่อยให้สมาชิกกู้ได้รายละไม่เกิน 3,000 บาท ในระยะเวลา 6 เดือน โดยสมาชิกต้องเสียดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาท/เดือนและส่งคืนกลุ่มทุกเดือน ถ้าสมาชิกผิดนัดต้องเสียค่าปรับร้อยละ 5 บาท/เดือน

5. กลุ่มกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน

กลุ่มกองทุนพัฒนาหมู่บ้านนี้ได้ปรับเปลี่ยนชื่อมาจาก "กลุ่มกองทุนฉุกเฉิน" ตามมติในที่ประชุมของหมู่บ้าน โดยเพิ่งเปลี่ยนปี พ.ศ.2538/39 นี้ สำหรับผลการดำเนินในรอบปี พ.ศ.2537/38 พอสรุปได้ว่า

- ทุนยกยอดมาตอนต้นปี พ.ศ.2537/38	11,090 บาท
- ปี พ.ศ.2537/38 ดำเนินงานได้ดอกผล	1,874 บาท

- สมาชิกค้างจ่ายอยู่	500 บาท
รวมทุนทั้งหมดของกลุ่ม	12,964 บาท
เป็นเงินสด	12,464 บาท
- หัก 10% ของดอกผลช่วยคนทำงาน	190 บาท

(ความจริง 10% ของดอกผล เท่ากับ 187.40 บาท แต่ที่ประชุมลงมติเพิ่มให้เป็น 190 บาท)

สรุปทุนของกลุ่มที่จะยกยอดไปปี พ.ศ.2538/39 12,774 บาท

เนื่องจากคณะกรรมการชุดนี้ ซึ่งประกอบด้วย นางอ้อย เสนงาม, นายไพบุลย์ ร่มศิริ และนางวัน เอะนะเาะ หมดวาระพอดี สมาชิกของกลุ่มจึงตกลงกันว่าให้มีการจัดประชุมเพื่อจัดปรับระบบการบริหารจัดการกันใหม่ โดยมีแนวความคิดของกลุ่มอยู่ว่าอาจจะมีการนำเงินกองทุนพัฒนานี้ไปรวมการบริหารจัดการกับกลุ่มกองทุนใดกองทุนหนึ่ง เช่น กลุ่มออมทรัพย์, กลุ่มกองทุนพืชไร่ เป็นต้น เพื่อลดภาระในการบริหารจัดการการกลุ่มกองทุนลง ซึ่งคงจะต้องติดตามผลกันในโอกาสต่อไป

6. กลุ่มกองทุนแม่บ้าน

กลุ่มนี้เริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2529 ด้วยทุน 10,000 บาท ในส่วนการดำเนินงานในรอบปี พ.ศ.2537/38 พอสรุปได้ว่า

- ทุนยกยอดมาจากต้นปี พ.ศ.2537/38	36,700 บาท
โดยแบ่งเป็น	
- เงินฝากธนาคาร	3,000 บาท
- ทุนกิจกรรมทอผ้า	4,600 บาท
- ทุนปล่อยกู้	29,100 บาท
- ปี พ.ศ.2537/38 ดำเนินงานได้ดอกผล	6,987 บาท
- คิด 30% ของดอกผลเพื่อเป็นผลคืนสมาชิก	1,920 บาท
- คิดสมทบค่าใช้จ่าย	577 บาท
- คงเหลือดอกผลเข้ากลุ่ม	4,490 บาท
- ได้รับค่าน้ำจากสมาชิกเข้าใหม่ อีก 1 ราย	500 บาท
- รวมทุนของกลุ่มที่เป็นเงินสด	34,090 บาท
สรุปทุนทั้งหมดที่ยกยอดไปปี พ.ศ.2538/39	41,690 บาท

ในส่วนของกลุ่มกองทุนแม่บ้านปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 27 คน สมาชิกต้องถือหุ้น ๆ ละ 50 บาท/คน โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่า

1. การปล่อยเงินกู้ที่คิดดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาท/เดือน โดยมีวาระการส่งเป็นรายปี
2. ในกลุ่มนี้ไม่มีการคิด 10% ของดอกผลให้กับคนทำงานเพราะกลุ่มเห็นว่าได้มีการคิด 30% ของดอกผลมาปันผลให้สมาชิกโดยเสมอภาคกันทุกคนที่อยู่แล้ว

สรุปผลรวมการดำเนินงานของกลุ่มกองทุนต่าง ๆ

กลุ่ม/กองทุน	ทุนปี 2537/38	ดอกผล	จ่ายค่าตอบแทน	จ่ายอื่น ๆ	ยกยอดไปปี 2538/39
- ธนาคารข้าว	17,247 บาท	7,689 บาท	800 บาท	371 บาท	24,507 บาท 1,350 ถึง 4 กก.
- ออมทรัพย์	-	-	-	-	100,056 บาท
- ปศุสัตว์	9,430 บาท	5,469 บาท	-	-	14,899 บาท
- พี่ชไร่	33,941 บาท	11,277 บาท	1,120 บาท	-	44,098 บาท
- กองทุนพัฒนา	11,090 บาท	1,874 บาท	190 บาท	-	12,774 บาท
- แม่บ้าน	36,700 บาท	6,987 บาท	1,920 บาท	577 บาท	41,690 บาท
รวม	108,408 บาท	33,296 บาท	4,030 บาท	948 บาท	238,024 บาท

หลังจากชุมชนบ้านใหม่สุขเกษมได้พัฒนาหมู่บ้านของตนเอง โดยจัดทำกิจกรรมดังกล่าวมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2527 คนในชุมชนเริ่มเรียนรู้ว่า การร่วมมือกันของคนในชุมชนสามารถช่วยกันแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ภาวะความยากจน การเป็นหนี้ และความมั่นคงในครอบครัว คนในชุมชนที่เคยอพยพไปทำงานในเมืองใหญ่เริ่มหันกลับมาในชุมชนและร่วมมือกับชุมชนพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

ชุมชนบ้านใหม่สุขเกษมในวันนี้แม้ว่าไม่ใช่ชุมชนที่มีความเจริญก้าวหน้าและสมบูรณ์ที่สุด แต่ก็ยังเป็นชุมชนที่ได้รับการพัฒนาบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มุ่งคุณภาพชีวิตของคนมากกว่าที่จะดูความเจริญก้าวหน้าจากตัวเลขหรือสถิติข้อมูลของทางราชการ ชีวิตของคนเป็นชุมชนมีความสุข หนี้สินลดลงบางรายปลอดจากหนี้เป็นไทแก่ตัวเอง ชาวบ้านที่ไปทำงานต่างเมืองอพยพกลับมามากขึ้น ได้แต่หวังว่าคนเหล่านี้คงไม่นำเอาวัฒนธรรมเมืองซึ่งเป็น

วัฒนธรรมที่มุ่งเน้นทางด้านวัตถุเข้ามาครอบงำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นจนเกิดความล่มสลายทางสังคมเหมือนชุมชนอื่น ๆ อีก

บทที่ 4

สรุป วิเคราะห์ และข้อเสนอแนะ

สรุปและวิเคราะห์

วิถีชีวิตของเกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษม หมู่ 7 ต.แหลมรั้ง อ.โพทะเล จ.พิจิตร ก็มีลักษณะคล้ายกับเกษตรกรทั่วไปของไทย ซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการพัฒนากระแสหลักที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมสำคัญ 2 ประการคือ อุดมการณ์ทุนนิยม และอุดมการณ์ของชาติ จึงทำให้ทิศทางการพัฒนามุ่งไปสู่ความทันสมัยเพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจทุนนิยม ส่งเสริมระบบกรรมสิทธิ์เอกชน และการพัฒนาอำนาจรัฐ ในด้านนโยบายของรัฐบาลก็เน้นส่งเสริมการผลิตเพื่อส่งออกขายต่างประเทศ โดยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมซึ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลักเป็นมาตรการในการดำเนินงานในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมและการส่งออกส่งผลให้นายทุนธุรกิจ ข้าราชการและนักการเมืองร่ำรวยขึ้น แต่เกษตรกรซึ่งไม่ได้รับการสนับสนุนหรือรัฐขาดการวางแผนพัฒนาทางด้านเกษตรกรรมอย่างแท้จริง ทำให้เกษตรกรยากจนและเป็นหนี้เพราะต้องกู้ยืมเงินมาซื้อปุ๋ย สารเคมี และจ้างเครื่องจักรกลมาช่วย นอกจากนั้นยังขายผลผลิตได้ราคาต่ำ ชีวิตของเกษตรกรและครอบครัวจึงต้องประสบปัญหากับความทุกข์ยากอย่างแสนสาหัส เกษตรกรจึงต้องเรียนรู้และปรับตัวเองเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด

จากผลของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้และการปรับตัวของครอบครัวและชุมชน กรณีศึกษาภาวะการเป็นหนี้ของเกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษม หมู่ 7 ต.แหลมรั้ง อ.โพทะเล จ.พิจิตร สามารถสรุปผลของการศึกษาได้ดังนี้

1. ในด้านการเรียนรู้ของเกษตรกรเกิดขึ้นจากวิธีการหลายอย่าง เช่น เกิดจากการอบรมของเจ้าหน้าที่ทางราชการซึ่งเข้ามาส่งเสริมทางด้านเกษตร หรืออาจเกิดการเลียนแบบเกษตรกรด้วยกันเอง หรืออาจเรียนรู้จากระบบการผลิตของสังคม การเรียนรู้ดังกล่าว ถ้าหากผู้เรียนรู้เห็นด้วยกับสิ่งนั้นก็จะมีเกิดผลในเชิงปฏิบัติขึ้น เกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษมได้เรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ โดยวิธีการดังนี้

1.1 เรียนรู้ในเรื่องการพัฒนาและระบบการผลิตจากนโยบายของรัฐและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมซึ่งมุ่งการผลิตแบบทุนนิยมคือการผลิตเพื่อการส่งออกโดยจะเห็นได้จากการที่แต่เดิมเกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษมมีระบบการผลิตแบบพอกินพอใช้ พืชที่ปลูกส่วนใหญ่คือ ข้าว แต่พอถึงปี พ.ศ.2524 เป็นต้นมาเกษตรกรก็เริ่มเปลี่ยนระบบการผลิตจากการผลิตเพื่อพอกินพอใช้มาเป็น

ระบบการผลิตเพื่อการขายให้แก่โรงงาน การผลิตดังกล่าวได้แก่ การปลูกอ้อย ซึ่งต้องเป็นการผลิตครั้งละมาก ๆ

1.2 เรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองว่า การผลิตทางการเกษตรเพื่อการป้อนโรงงานจะต้องอาศัยแรงงานจากเครื่องจักรแทนแรงงานคนและสัตว์ ต้องใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช ทำให้ต้องลงทุนเพิ่มขึ้นเมื่อขาดเงินลงทุนจึงต้องมีการกู้หนี้ยืมสินทั้งในส่วนที่เป็นของรัฐและเอกชน เมื่อได้ผลผลิตแล้วกลับขายได้ราคาต่ำ จึงตกอยู่ในภาวะการเป็นหนี้และต้องสูญเสียที่ดินเพื่อการชดใช้หนี้ดังกล่าว เมื่อมีหนี้สินมากและขาดที่ดินทำกินทำให้คนอยู่ในวัยหนุ่มสาวและวัยทำงานต้องละทิ้งถิ่นฐานเพื่อหางานทำในเมืองหรือโรงงานต่าง ๆ

2. ในด้านการปรับตัวของครอบครัวและชุมชน

จากการที่เกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษมได้เรียนรู้ในเรื่องระบบการผลิต ผลตอบแทนที่ได้จากการผลิต ปัญหาหนี้สินที่เกิดจากการผลิต และการได้เรียนรู้จากการทำงานร่วมกับองค์กรเอกชน ทำให้เกษตรกรต้องปรับตัวต่อปัญหาที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะปัญหาการเป็นหนี้สินโดยวิธีการดังต่อไปนี้คือ

2.1 การปรับตัวทางด้านความคิดและความเชื่อ เกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษมได้ค้นพบว่าการทำเกษตรแผนใหม่ที่ต่างคนต่างทำและมุ่งให้ได้ผลผลิตมากที่สุดเพื่อที่จะขายให้แก่ผู้อื่นมีแต่จะทำให้เกิดความยากจนและมีหนี้สินตามมา เกษตรกรจึงต้องหันมาปรับทางด้านความคิดความเชื่อ โดยเชื่อว่าการพึ่งตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันจะสามารถทำให้แก้ปัญหาได้ ความคิดและความเชื่อดังกล่าวความจริงแล้วเป็นสิ่งที่มีความดั้งเดิม แต่เกษตรกรได้ละทิ้งไปเมื่อมีการทำเกษตรแผนใหม่ การที่เกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษมได้ปรับตัวทางด้านความคิดความเชื่อจากระบบวิถีคิดแบบสังคมทุนนิยมมาเป็นระบบวิถีคิดแบบสังคมเกษตรจึงเป็นการรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นกลับมาใช้อีกครั้งหนึ่ง

2.2 การปรับตัวในด้านระบบการจัดการ เพื่อมองปัญหาและแก้ปัญหาพร้อมกันวิธีการนี้เป็นวิธีการที่ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเองและของชุมชนจะเห็นได้ว่าแนวความคิด และวิธีการแก้ปัญหาคือครอบครัว และชุมชนของเกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษมได้เริ่มมีมาตั้งแต่การอพยพจากบ้านโนนดงมัน ต.สะอาด อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น มาอยู่ที่บ้านเกาะตายมใหม่ ๆ โดยการจับกลุ่มกันเข้ามาตั้งถิ่นฐานจำนวน 12 ครอบครัว ซึ่งครอบครัวเหล่านี้ส่วนใหญ่ก็เป็นเครือญาติกัน ระบบเครือญาติทำให้การรวมกลุ่มกันมีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ต่อมาได้มีการย้ายถิ่นฐานจากบ้านเกาะตายมมาอยู่บ้านใหม่สุขเกษมก็ได้มีการร่วมมือกันวางแผนสร้างหมู่บ้านโดยการกำหนดที่อยู่อาศัย การขุดบ่อน้ำ และการจัดที่ดินเพื่อสร้างวัดทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเองอย่างแท้จริง

เมื่อเกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษมได้ปรับระบบการผลิตจากการพอกินพอใช้ไปเป็นระบบการ

ผลิตแบบทุนนิยม ทำให้เกษตรกรประสบภาวะการเป็นหนี้สินและเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในสังคม ดังกล่าวมาแล้ว เกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษมจึงต้องปรับตัวเองโดยการรวมกลุ่ม และการพึ่งพาตนเอง แทนการพึ่งพาจากภายนอก กลุ่มต่าง ๆ ที่จัดตั้งคือ กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มธนาคารข้าว กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มปศุสัตว์ กลุ่มกองทุนพืชไร่ กลุ่มกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน กลุ่มกองทุนแม่บ้าน กลุ่มประชาสงเคราะห์หมู่บ้าน และกองทุนสุขเกษมพึ่งตนเอง การจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ เพื่อร่วมมือกันแก้ปัญหาของครอบครัวและชุมชน คนในชุมชนเริ่มเรียนรู้ว่า การรวมกลุ่มร่วมมือกันของคนในชุมชนจะสามารถช่วยกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ของครอบครัวและชุมชนได้ รูปธรรมที่เห็นชัดเจนก็คือ ภาวะการเป็นหนี้ของเกษตรกรได้เริ่มลดลงตามลำดับ นอกจากนั้นคนในชุมชนที่เคยอพยพไปทำงานในเมืองใหญ่ เริ่มหันกลับมาในชุมชนและร่วมมือกันพัฒนาชุมชนของตนเอง

รูปแบบของการแก้ปัญหาต่อการเป็นหนี้สินของเกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษม หมู่ 7 ต.แหลมรั้ง อ.โพทะเล จ.พิจิตร เป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของการแก้ปัญหาที่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยที่เกี่ยวข้องของชุมชน จึงไม่ใช่สูตรสำเร็จของการแก้ปัญหาทั้งหมด แต่สามารถนำไปเป็นข้อคิดและแนวทางในการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ในแง่ของการจัดการทรัพยากร และความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง

รัฐจะต้องส่งเสริมและยกระดับความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้านและการกระจายอำนาจทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในวิถีชีวิตของตนเองอย่างแท้จริง โดยการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมให้ชุมชนได้จัดระบบของชุมชนโดยชุมชนอย่างแท้จริง ดังที่เกษตรกรบ้านใหม่สุขเกษมได้พยายามดำเนินการมาแล้ว แต่การดำเนินการดังกล่าวจะไม่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนได้ ถ้าหากรัฐยังใช้วิธีการบริหารแบบรวมศูนย์เหมือนอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต

บรรณานุกรม

- ส่งเสริมการเกษตร, กรม แนวคิดและทิศทางการพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544) กรุงเทพมหานคร : 2538
- กิตติพงษ์ เกษมพงษ์ อุดมการณ์ทุนนิยมและผลกระทบต่อชาวนามในหมู่บ้านภาคกลางของไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านหนองผักชีเหนือ จังหวัดสระบุรี วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : 2536
- โครงการปฏิรูปการเกษตรและพัฒนาชนบท จ.พิจิตร โครงการ 3 ปี มกราคม พ.ศ.2537 – ธันวาคม พ.ศ.2539
- จะมะวี พิทักษ์วงศ์ การเปลี่ยนแปลงของชาวนา การผนวกเข้ากับระบบเศรษฐกิจนอกหมู่บ้าน กรณีศึกษาการทำงานรับจ้างของหมู่บ้าน 4 แห่งในจังหวัดเชียงใหม่ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : 2539
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและคณะ : เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด : 2528
- ณรงค์ ต่อสุวรรณ ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อความคาดหวังของเกษตรกรในการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวและชุมชนอันเนื่องมาจากโครงการพัฒนาชายฝั่งตะวันออก ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่มาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : 2529
- นิติ กสิโกศล บ้านภาคี อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : 2527
- ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง สังคมไทยกับการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ : แนวโน้มและปัญหา วารสารสังคมศาสตร์ : 2 สิงหาคม 2531
- เปลว วงศ์สงวน สรุปรายงานการประชุมผลการดำเนินงานกิจกรรมกลุ่ม กองทุนบ้านใหม่สุขเกษม ประจำปี พ.ศ.2537 / 38 โครงการปฏิรูปการเกษตรและพัฒนาชนบท จ.พิจิตร : กุมภาพันธ์ 2538
- ไพจิตร เกษางาม รายงานการศึกษาปัญหาหนี้สินบ้านใหม่สุขเกษมปี 2531, 2533 โครงการปฏิรูปการเกษตรและพัฒนาชนบท จ.พิจิตร, กุมภาพันธ์ พ.ศ.2531 และเมษายน พ.ศ.2533
- วีระชัย นาควิบูลย์วงศ์ รายงานการประเมินผลโครงการปฏิรูปการเกษตรและพัฒนาชนบท จ.พิจิตร ปี พ.ศ.2525 – 2535 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม : กันยายน พ.ศ.2536

ศิริรักษ์ ศิวารมย์ กระบวนการแบ่งชนชั้นชาวนาในชนบท : ศึกษาเฉพาะชาวนาภาคกลาง
พ.ศ.2485 – 2524 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย : 2528

สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ เกษตรกรรมทางเลือก การศึกษากรณีตัวอย่างการปรับตัวของ
เกษตรกรรมพื้นบ้านไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา
: 2539

สุนันทา สุวรรณโณดม และคณะ โครงสร้างทางประชากรและสังคมกับความเป็นอุตสาหกรรมและ
ความเป็นเกษตรกรรม ศึกษากรณีชุมชนบางกระเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัด
สมุทรปราการ สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : 2535

ข้อมูลบุคคล

นายบุญมี ส้มแดงเดช อายุ 53 ปี บ้านใหม่สุขเกษม หมู่ 7 ต.แหลมรัง อ.โพทะเล จ.พิจิตร
ที่ปรึกษากลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

นายสวน คำบึงกลาง อายุ 64 ปี บ้านใหม่สุขเกษม หมู่ 7 ต.แหลมรัง อ.โพทะเล จ.พิจิตร
อดีตผู้ใหญ่บ้านคนแรก

นายหนูเรียบ ภาโส อายุ 54 ปี บ้านใหม่สุขเกษม หมู่ 7 ต.แหลมรัง อ.โพทะเล จ.พิจิตร
ประธานกลุ่มธนาคารข้าว

นายเอก สีกวาดแก้ว อายุ 55 ปี บ้านใหม่สุขเกษม หมู่ 7 ต.แหลมรัง อ.โพทะเล จ.พิจิตร
ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน